

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТАМГЫН ГАЗРЫН
МЭДЭЭЛЭЛ, ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭ, ҮНЭЛГЭЭНИЙ ХЭЛТЭС
СУДАЛГАА, МЭДЭЭЛЭЛ, ЛАВЛАГААНЫ АЛБА

**ДОНОР БОЛОН ЭД, ЭРХТЭН ШИЛЖҮҮЛЭН СУУЛГАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ
ТАЛААРХ ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ТУРШЛАГА, БОДЛОГО, ЭРХ ЗҮЙН
ОРЧИН**

(Харьцуулсан судалгаа)
СТ-17/212

Хянасан: Ц.Норовдондог /Ph.D/

Гүйцэтгэсэн судлаач: Д.Халиун
Т.Саулегүл

УЛААНБААТАР
2017 он

АГУУЛГА

УДИРТГАЛ

НЭГ. ДОНОР БОЛОН ЭД, ЭРХТЭН ШИЛЖҮҮЛЭН СУУЛГАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ
ТАЛААРХ ОЛОН УЛСЫН ТУРШЛАГА

ХОЁР. ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНУУДЫН ДОНОР БОЛОН ЭД, ЭРХТЭН
ШИЛЖҮҮЛЭН СУУЛГАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН

2.1.ӨНДӨР ХӨГЖИЛТЭЙ ОРНУУДЫН ДОНОР БОЛОН ЭД, ЭРХТЭН ШИЛЖҮҮЛЭН
СУУЛГАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН:

ТУРК

ФИНЛАНД

СИНГАПУР

ЛИТВА (opt-in)

2.2.ХӨГЖЛИЙН ТҮВШИН ОЙРОЛЦОО ОРНУУДЫН ДОНОР, ЭРХТЭН
ШИЛЖҮҮЛЭН СУУЛГАХ ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН

АРМЕН

МОЛДОВ

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

УДИРТГАЛ

УИХ-ын гишүүн Д.Гантулгын захиалгаар “Донор болон эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааны талаарх гадаадын зарим орны туршлага, бодлого, эрх зүйн орчин” сэдэвт харьцуулсан судалгааны ажлыг гүйцэтгэв.

Судалгааны хамрах хүрээ: Судалгааны хүрээнд захиалагчийн хүсэлтэд дурдсан хөгжингүй улс орнуудын төлөөлөл болох Финланд, Литва, Турк, Сингапур улсууд, мөн хөгжлийн түвшин, хүн амын хэмжээ ойролцоо улс орнууд болох Армен болон Молдовын эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах асуудалтай холбоотой туршлага, хууль эрх зүйн орчныг судалсан болно.

Судалгаанд хамрагдсан улс орны сонголтыг хийхдээ донор болохыг зөвшөөрлийн механизмын хувьд *opt-out* тогтолцоо бүхий Турк, Финланд, Сингапур, Армен, Молдов, *opt-in* тогтолцоо бүхий Литва; шашин шүтлэгийн хувьд гол гурван шашны урсгалууд болох христ, ислам, буддын шашинтай улс орны төлөөллийг, эрх зүйн бүлийн хувьд ром-герман болон англи-саксон (Сингапур) зэрэг ангиллуудаар авч үзэн, хүн амын хувьд Монгол Улстай ойролцоо орнуудыг түлхүү сонгосон болно.

Монгол Улстай хөгжлийн түвшин ойролцоо улс орныг сонгохдоо НҮБ-ын ангиллаар далайд гарцгүй хөгжиж буй орнууд болон ОУВС-ийн бага-дунд орлоготой орнуудын ангилалд багтаж буй Армен, Молдов Улсыг сонгосон болно.

Судалгааны хураангуй: Судалгааны тайлан нь хоёр хэсгээс бүрдэх бөгөөд нэгдүгээр хэсэгт, донор болон эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааны олон улсын туршлага, баримталж буй бодлогын талаар судалсан болно. Хоёрдугаар хэсэгт, хөгжингүй болон манай улстай хөгжлийн түвшин ойролцоо орнуудын донор болон эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааны эрх зүйн орчныг судаллаа.

Улс орнуудын донор болон эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах асуудлыг зохицуулж буй эрх зүйн орчин, хууль тогтоомжуудаас үзэхэд дараах 4 чиглэлээр хязгаарлагдмал нөөц болох эд, эрхтнийг хамгийн үр ашигтайгаар хуваарилах, ашиглах системийг бий болгоход анхаарлаа хандуулж байна. Үүнд:

Эрүүл мэнд талаас – эмчлүүлэгчийн аюулгүй байдал ба шилжүүлэн суулгах процессын үр дүнтэй байдлыг хангах;

Хууль зүйн талаас – хууль журам зөрчихөөс урьдчилан сэргийлэх, нийтийн эрх ашгийг хангах;

Удирдлага, зохион байгуулалт талаас – эрхтэн хуваарилалт дахь тэгш, ялгаварлан гадуурхахгүй байх тогтолцооны үр дүнтэй байдлыг хангах;

Ёс зүйн талаас – нийгмийн ёс зүй болон мэргэжлийн ёс зүйг төлөвшүүлэх.

Судалгаанд хамрагдсан улс орнуудын донор болон эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах харилцааг зохицуулж буй хууль тогтоомжийн хувьд дараах нийтлэг зарчмуудад суурилсан болох нь ажиглагдаж байна. Үүнд: амьгүй донорыг тогтоохдоо ихэвчлэн тархины үхлийг шалгуур болгох ба тархины үйл ажиллагаа эргэшгүй, бүрмөсөн алдагдсан тохиолдолд эд, эрхтнийг нь шилжүүлэн суулгахаар авахыг зөвшөөрдөг, эд, эрхтнийг худалдах, худалдан борлуулахыг хуулийн

хариуцлага хүлээлгэх гэмт хэрэгт тооцдог, шилжүүлэн суулгахтай холбоотой ажиллагааг зөвхөн эмнэлгийн мэргэжилтэн гүйцэтгэж, донорын эс, эд, эрхтний хуваарилалтыг тусгай байгууллага хариуцдаг, мөн донороос ямар эд, эрхтэн авч болохыг тодорхой заасан зэрэг байна.

Харин донор болох эсэхийг шийдвэрлэх механизм нь дэлхийн улс орнуудад баримталж буй бодлого, шашин, соёл, уламжлал зэргээс хамааран ялгаатай байдлаар зохицуулагдсан байна.

Дэлхий дахинд донор болох зөвшөөрөл буюу сонголт хийх механизмын хувьд дараах 2 хэлбэр түгээмэл хэрэглэгдэж байна. Эхний тохиолдолд донор болохыг хүссэн этгээд нь амьд байхдаа донор болох шийдвэр гаргаж, өөрийн хүсэлтээ холбогдох байгууллагад илэрхийлсэн байна, үүнийг тодорхой илэрхийлсэн зөвшөөрөл гэхээс гадна **opt-in** буюу “орох” тогтолцоо гэж мөн нэрлэдэг. Нөгөөх нь бүх иргэдийг донор болох хүсэлтэй гэж тааварлаж, тодорхой хүсэлт гаргаж холбогдох байгууллагад донор болохгүй гэсэн хүсэлтээ илэрхийлээгүй тохиолдолд түүнийг донор мөн гэж тооцно. Үүнийг "таамагласан зөвшөөрөл" гэж хэлэхээс гадна **opt-out** буюу “гарах” тогтолцоо гэж мөн нэрлэдэг. Олон улсын туршлагаас харахад зөвшөөрлийн механизм нь донорын тоонд төдийлөн нөлөө үзүүлдэггүй байна. Зарим судалгаанд opt-out тогтолцоо нь амьгүй донорын тоог нэмэгдүүлэх, амьд донорын тоог бууруулахад нөлөө үзүүлдэг гэж дүгнэсэн байна.

Мөн донор болох зөвшөөрлийн асуудлаарх дээрх хоёр хэлбэрээс гадна **mandated choice** буюу албадан сонголтын хувилбар байж болдог байна. Энэ нь тодорхой нэгэн сонголт хийхийн хамт донор болох эсэхээ шийдэх нөхцөлөөр хангадаг зохицуулалт юм. Тухайлбал, зарим улс оронд жолооны үнэмлэх шинээр авах, эсхүл шинэчлэхэд бол донор болох эсэх шийдвэр гаргах хэрэгтэй болдог байна.

Дэлхийн дийлэнх улс орнуудад эд, эрхтэнг зарж борлуулах асуудлыг хориглож, хуулийн хариуцлага хүлээлгэдэг бол Иран Улсад амьд донороос бөөр худалдан авахыг зөвшөөрдөг байна. Тус улс нь анх 1988 онд энэ зохицуулалтыг нэвтрүүлсэн ба өдгөө хүчин төгөлдөр хэрэгжиж байна. Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага болон бусад олон улсын байгууллага, улс орнууд тус асуудалд шүүмжлэлтэй ханддаг ба донор болон шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааны эрх тэгш байдалд харшилна гэж үздэг бол Иран Улсын зүгээс эд, эрхтэн худалдах, худалдан борлуулах асуудлыг зохицуулсанаар “хар зах” буюу эд, эрхтний хууль бус наймаатай тэмцэхэд үр дүнтэй, холбогдох мэс заслууд нь тусгай зөвшөөрөл бүхий эрүүл мэндийн байгууллагуудад явагддагаараа хяналт тавих боломжийг бүрдүүлдэг гэж тайлбарлажээ.

Монгол Улсын Засгийн газраас 2016 онд УИХ-д өргөн барьсан "Донорын тухай" хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд тээгч эх болон нөхөн үржихүйн эмчилгээтэй холбоотой асуудлыг тусган нэг хуулиар зохицуулахаар оруулсан байна. Тээгч эхээр хүүхэд тээлгэн төрүүлэхийг зөвшөөрдөг бусад орнуудын туршлагаас үзэхэд уг асуудлыг ихэвчлэн бие даасан хуулиар тусгайлан зохицуулдаг нь харагдаж байна. Ингэхдээ холбогдох бусад хууль тогтоомжуудад тээгч эх, тээлгэгч эцэг, эх болон холбогдох гэрээ, хэлцэлд тавигдах шаардлага, маргаан үүссэн тохиолдолд шийдвэрлэх арга зам зэргийг тусгайлан заасан байна.

Эмнэлзүйн талаас нь авч үзвэл тээгч эхээр хүүхэд тээлгэж төрүүлэх нь тээгч

эх болон тээлгэж буй хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг үр дагавартай хэдий ч үргүйдлийн улмаас олон гэр бүл энэ арга замыг сонгож байгаа нь бодит хэрэгцээ, шаардлагаас үүдэлтэй. Хэрэв энэ харилцааг хуулиар зохицуулах шаардлагатай гэж үзвэл нөхөн үржихүйн эрүүл мэнд, үргүйдлийн шалтгаан, түүнээс урьдчилан сэргийлэх, үргүйдлээс үүсэн гарах сөрөг үр дагаврууд зэрэг эрүүл мэндийн цогц мэдлэгийг өсвөр наснаас нь эхлэн олгох, холбогдох сургалтын хөтөлбөрт оруулах, эрүүл мэндийн зөв дадал хэвшил суулгах зэрэг үргүйдлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг ч мөн хуулийн хүрээнд зохицуулах шаардлагатай гэдгийг бусад орны туршлага, холбогдох судалгаанаас үзэж болно.

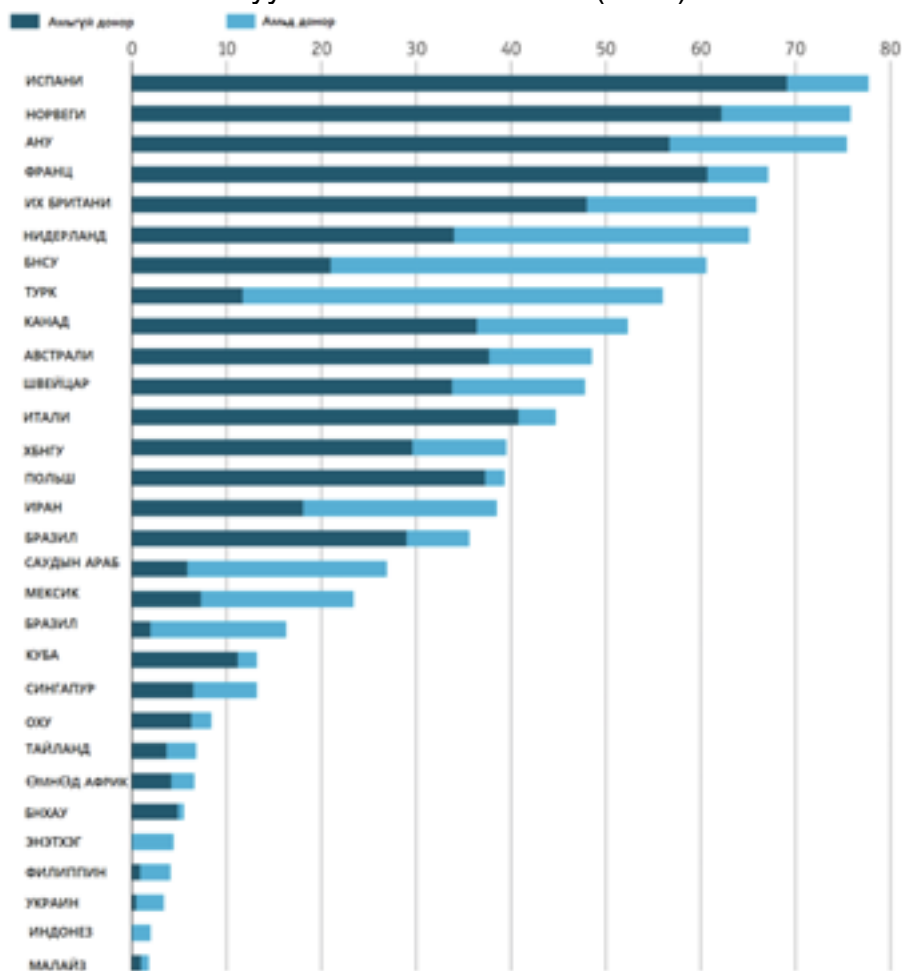
Донорын болон эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааг эрчимтэй хөгжүүлж буй улс орнууд, мөн энэ чиглэлээр томоохон амжилт гаргаж, амьд болон амьгүй донорын тоог нэмэгдүүлж буй орнуудын туршлагаас үзэхэд эмнэлгийн байгууллага болон эмч нарын хүрэлцээ, донорын үйл ажиллагааны зохион байгуулалтыг оновчтой, зөв шийдвэрлэсэн байдал, доноруудад урамшуулал, нөхөн олговор олгох зохицуулалт, үүнээс гадна иргэдийн эмнэлгийн байгууллага болон эмч нарт итгэх итгэл зэрэг асуудлууд гол нөлөөлөх хүчин зүйл болдог гэж үзэж болох юм.

Тиймээс гадаадын улс орнууд эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах тогтолцооны хүрээнд эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах эмчилгээ болон орлуулах хувилбарууд, урьдчилан сэргийлэх үзлэг, өвчнийг эрт оношлох асуудлыг цогцоор нь шийдвэрлэх шаардлагатай гэж үздэг байна.

НЭГ. ДОНОР БОЛОН ЭД, ЭРХТЭН ШИЛЖҮҮЛЭН СУУЛГАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТАЛААРХ ОЛОН УЛСЫН ТУРШЛАГА

Дэлхийд хамгийн анхны амжилттай эд, эрхтэн суулгах мэс засал 1905 онд Морава буюу одоогийн Чех Улсад хийгдсэн ба нүдний эвэрлэгийг шилжүүлэн суулгасан байна. Үүнээс 50 жилийн дараа буюу 1954 онд АНУ-д хамгийн анх амьд донор болох нэг ихрээс нөгөө ихэрт бөөр шилжүүлэн суулгах ажиллагааг амжилттай явуулсан байна. Харин хамгийн анхны амьгүй донороос эд, эрхтэн авч шилжүүлэн суулгах мэс засал 1967 онд Өмнөд Африкт хийгдсэн байдаг. Шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааны түүхээс үзэхэд Европ тив болон АНУ нь энэ салбарт анхдагч болон тэргүүлэх байр суурийг эзэлж ирсэн байна. Үүнээс сүүлийн 25 жилд Испани Улс нь эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах эмчилгээний салбарт ихээхэн ахиц дэвшил гаргаж, 1 сая хүн амд ногдох эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах мэс заслын тоогоор дэлхийд тэргүүлж байна.

Нэг сая хүн амд ногдох эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах мэс заслын тоо (2013)

Эх сурвалж: Global Observatory on Donation & Transplantation; WHO; ONT

2014 оны байдлаар дэлхийд 120 мянга орчим эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах

мэс ажилбар хийгдсэн байна. Үүний дийлэнх буюу 80 мянга орчим нь бөөр шилжүүлэн суулгах ажиллагаа эзэлсэн бол элэг 26000, зүрх 6500, уушиг 4700, нойр булчирхай 2300 шилжүүлэн суулгах мэс засал хийгдсэн байна. (Зураг 1.)

Донор болон эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгахтай холбоотой ажиллагааны үндсэн зарчмууд нь дийлэнх улс орнуудын хувьд ижил төстэй байна. Амьгүй донорыг тогтоохдоо ихэвчлэн тархины үхлийг шалгуур болгох ба тархины үйл ажиллагаа эргэшгүй, бүрмөсөн алдагдсан тохиолдолд эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгахаар авахыг зөвшөөрдөг байна. Судалгаанд хамрагдсан улс орнуудаас Сингапур, Литва, Молдов Улсууд тархины үхлээс гадна цусны эргэлт болон амьсгал бүрэн зогссоныг шалгуур болгон хэрэглэж байна. Ихэнх орнуудад эд, эрхтнийг шилжүүлэн суулгахтай холбоотой ажиллагааг зөвхөн эмнэлгийн ажилтан гүйцэтгэж, донорын эс, эд, эрхтний хуваарилалтыг тусгай байгууллага хариуцан гүйцэтгэж байна. Донорын эд, эрхтэнг худалдан борлуулахыг Иранаас бусад бүх оронд хориглосон байна.

Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагын мэдээлснээр жилд 11000 эд, эрхтэнг хар зах дээр арилждаг байна. Хууль бус наймаа нь Индонез, Хятад, Энэтхэг, Өмнөд Африк, Бразил зэрэг орнуудад ихээр бүртгэгдсэн. Эд, эрхтний наймааны эрэлтийн динамикийг үзвэл АНУ-д ядуугаас баянд, дэлхийн дахинаа өмнөдөөс хойд зүгт чиглэж байна. Энэ нь ядуу буурай, хөгжиж буй орнууд нь хөгжингүй орнуудын эд, эрхтний ханган нийлүүлэгч болдгийг харуулж байна.

Эд, эрхтний хууль бус наймааны хохирогчдод ихэнхдээ их хэмжээний мөнгө амладаг ба брокер буюу зуучлагч нь бөөр зэрэг эд, эрхтэнд 150000-200000 ам.доллар амладаг бол авсны дараагаар төлбөр нь ихэнхдээ 1000-5000 ам.доллараас хэтэрдэггүй байна. Эд, эрхтнийг худалдан авахаас гадна албадах, хүч хэрэглэх зарим тохиолдолд хуурамчаар нас барсан, эсхүл тархины үхлийг гэрчлэх баримт үйлдэж, амьд донороос эд эрхтнийг авах төдийгүй донороос өвчтэй эд, эрхтэн авч шилжүүлэн суулгах тохиолдлууд дэлхий дахинаа цөөнгүй гардаг байна. Тухайлбал, гепатит, үхрийн галзуу, хавдар зэрэг өвчтэй эрхтнийг шилжүүлэн суулгасан тохиолдлууд бүртгэгдсэн байна.

Донорт олгох хөнгөлөлт, урамшуулал

Сүүлийн жилүүдэд донорт урамшуулал, хөнгөлөлт олгодог болсон байна. Тухайлбал,

Израиль Улс нь 2008 онд батлагдсан "Эрхтэн шилжүүлэн суулгах тухай" хуулиар эд, эрхтнээ хандивласан этгээдэд мөнгөн урамшуулал олгохыг хориглосон ч донорын үйл ажиллагааны явцад учирсан санхүүгийн алдагдлыг нөхөж олгохоор заасан байна. Тус хөтөлбөр нь 2010 оноос хэрэгжиж эхэлсэн ба амьд донор нь хөдөлмөрийн чадвараа түр алдсаны 40 хоногийн цалин хөлсийг олгоно. Мөн амьд донорт 5 жил хүртэлх хугацаанд эрүүл мэндийн даатгал, амь насны даатгал, 5 удаагийн сэтгэл заслын зөвлөгөө, унааны зардал болон 7 хоногийн сувилал зэрэг нөхөн олговрыг олгоно. Нөхөн олговрыг Эрүүл мэндийн яамны харьяа Үндэсний шилжүүлэн суулгах төвөөр олгоно. Хөтөлбөр хэрэгжиж эхэлснээс хойш амьд бөөрний донорын тоо 2009 онд 69 байсан бол 2011 он 117 болж өссөн байна. 2013 оны үзүүлэлт өмнөх онтой харьцуулахад 24%-р өссөн байна. Мөн хууль нь донор болохоор бүртгүүлсэн этгээдэд давуу эрх олгохоор заасан. Донор болохоор бүртгүүлсэн этгээд, эсхүл амьд донор, тэдгээрийн эцэг, эх, ах, дүү, хүүхдэд эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах эмчилгээ шаардлагатай болсон тохиолдолд давуу эрх эдэлнэ.

Үүнээс гадна доноруудад мөнгөн бус урамшуулал олгох ба үүнд: үндэсний эрүүл мэндийн татвараас тодорхой хугацаагаар чөлөөлөх, сайшаалын үнэмлэх олгох мөн улсын үндэсний паркуудад үнэгүй нэвтрэх зэрэг байна.

Сингапур Улсад Израильтай адил давуу эрх болон донорын үйл ажиллагаатай холбоотой гарсан нөхөн олговор олгох зохицуулалтууд тусгагдсан хэдий ч донорын тоонд өөрчлөлт төдийлөн гараагүй байна.

Саудын Араб Улс нь 2007 онд амьд донорт Засгийн газраас 50000 риал (13330 ам.доллар)-тай тэнцэх нөхөн олговор олгох нөхөн олговрын хуулийг баталсан байна. Үүнээс гадна донорт урт хугацаат эрүүл мэндийн даатгалд үнэ төлбөргүй хамрагдах зэрэг хөнгөлөлт, урамшуулал багтсан байна. Тус хууль батлагдсанаас хойш бөөр, элэг шилжүүлэн суулгах мэс заслын тоо 2013 оны байдлаар 91%-р өссөн байна.

Австрали Улс 2013 онд 2 жилийн хугацаатай хэрэгжих туршилтын хөтөлбөрийг нэвтрүүлсэн ба донорт 6 долоо хоногийн цалинтай чөлөө олгож байх шийдвэрийг гаргасан байна. Ингэснээр амьд донорт цагийн 16.37 доллартай тэнцэх, нийт 3636 доллараас дээшгүй тэтгэмж олгох юм.

ИБУИНВУ-д 2004 онд батлагдсан "Хүний эдийн тухай хууль"-д заасны дагуу донорт эд, эрхтнээ хандивласны төлөө мөнгөн төлбөр, шагнал урамшуулал олгохыг хориглосон боловч, донорын үйл ажиллагаатай холбоотой гарсан үндэслэл бүхий зардлыг нөхөн олгохыг зөвшөөрсөн байна. Үндэсний эрүүл мэндийн үйлчилгээ (National Health Service) нь донорт эд, эрхтнээ хандивласнаас хойших 12 хүртэлх долоо хоногийн донорын үйл ажиллагаатай холбоотой гарсан тээврийн зардал, цалин хөлсөө алдсаны тэтгэмж, байр, хүүхэд харах үйлчилгээ болон холбогдох бусад зардлыг нөхөн олгох юм. Тус хууль батлагдсанаас хойш 2014 оны байдлаар амьд донорын тоо 136 хувиар нэмэгдсэн байна.

Ирланд Улс нь 2014 онд Амьд бөөрний донорын зардлын нөхөн олговрын удирдамж-ийг баталсан бөгөөд түүнд Эрүүл мэндийн үйлчилгээний газрын

дэргэдэх Амьд донорын нөхөн олговрын албанаас бөөрний амьд донорт байр (өдрийн 110 евро), тээврийн зардал болон 12 долоо хоног хүртэлх цалин хөлсөө алдсаны тэтгэмж дээд тал нь 6000 еврогийн тэтгэмж олгохоор заасан.

Шинэ Зеланд Улсад 2015 онд Эд, эрхтний амьд доноруудад санхүүгийн дэмжлэг олгох тухай хуулийг баталсан ба уг хуульд донорын гэр бүлийн байдлыг харгалзан цалин хөлсөө алдсаны тэтгэмж олгохоос гадна 14 хүртэлх насны хүүхэдтэй тохиолдолд хүүхэд асрах зардлыг нөхөн олгохоор заасан. Нөхөн олговрыг Эрүүл мэндийн яам хариуцах ба шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааны явцын болон мэс заслаас хойших 12 долоо хоногийн зардлыг нөхөн олгоно.

Донор болох зөвшөөрлийн механизмын талаар

Дэлхий дахинаа амьгүй донор болох эсэх асуудлын хувьд зохицуулалтын 2 хэлбэр түгээмэл тархсан байна. Нэгдүгээрт, донор болох этгээд нь донор болох хүсэлтээ холбогдох байгууллагад илэрхийлсэн байна, үүнийг мөн тодорхой илэрхийлсэн зөвшөөрөл (explicit consent) буюу (opt-in) буюу “орох” тогтолцоо гэж мөн нэрлэж байна. Хоёрдугаарт, бүх иргэдийг донор болох хүсэлтэй гэж таамаглаж, холбогдох байгууллагад донор болохгүй тухай хүсэлтээ илэрхийлээгүй тохиолдолд түүнийг донор мөн гэж тооцно, үүнийг таамагласан зөвшөөрөл /илэрхий бус зөвшөөрөл (presumed consent) буюу “гаргах” тогтолцоо (opt-out) гэж мөн хэлдэг. Энэ тогтолцоонд тухайн этгээд нь өөрөө, эсхүл түүний гэр бүлийн гишүүд нь татгалзаагүй тохиолдолд эд, эрхтнийг нь авахыг зөвшөөрнө.

Мөн гэр бүлийн гишүүдийн саналыг харгалзан үздэг эсэхээр нь hard opt-out, soft opt-out гэж дотор нь хуваадаг бөгөөд hard opt-out тогтолцоо нь тухайн этгээд өөрөө татгалзсан шийдвэр гаргаагүй бол гэр бүлийн гишүүд нь татгалзсаныг үл харгалзан нас барсан цогцсоос эд, эрхтнийг авах боломжтой гэсэн үг. Энэхүү тогтолцоог Австри Улсад нэвтрүүлсэн байна. Мөн тодорхой бүлэгт үйлчлэхгүй hard opt-out хувилбар байх бөгөөд энэ нь тухайн этгээд өөрөө татгалзсан шийдвэр гаргасан, эсхүл хуульд заасан бүлэгт хамаарах этгээд байх тохиолдолд түүний эд, эрхтнийг авахыг хориглоно. Энэ тогтолцоог Сингапур Улс 2009 онд холбогдох хуульдаа нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хүртлээ ашиглаж байсан ба Исламын шашинтнуудын хувьд татгалзсан шийдвэр гаргасанд тооцдог байсан.

Soft opt-out тогтолцоо нь дотроо ялгаатай байдаг. Тухайлбал, гэр бүлийн гишүүдийн шийдвэрийг харгалзах боловч зарим орны хувьд нас барсан этгээдийн гэр бүлийн гишүүд нь өөрсдөө татгалзаж буйгаа илэрхийлсэн тохиолдолд цогцсоос эд, эрхтнийг авахыг хориглодог боловч эмч, эмнэлгийн байгууллагуудад гэр бүлийн гишүүдэд мэдэгдэх шаардлага тавигддаггүй байна. Энэхүү тогтолцоог Бельги Улсад нэвтрүүлсэн байна. Харин өөр нэг хувилбар нь тухайн нас барагчийн гэр бүлийн гишүүдтэй зөвшилцөх тогтолцоо бөгөөд энэхүү хувилбарыг Испани Улс хэрэгжүүлж байна.

Opt-in тогтолцооны хувьд мөн дотроо ялгаатай хувилбарууд байх бөгөөд soft opt-in тогтолцооны үед нас барагч нь донор болох шийдвэр гаргасан байсан тохиолдолд түүний эд, эрхтэнг авч болох бөгөөд гэр бүлийн гишүүдийн шийдвэрийг харгалзан үздэг байна. Гэр бүлийн гишүүдээс татгалзсан шийдвэр гаргасан тохиолдолд эд, эрхтэнг авахыг хориглоно. Харин hard opt-in тогтолцооны

үед донор болохоор бүртгүүлсэн этгээдээс гэр бүлийн гишүүдийн саналыг үл харгалзан эд, эрхтнийг нь авахыг зөвшөөрдөг байна.

Үүнээс гадна, **mandated choice** /албадан сонголт/-ын хувилбар байж болдог бөгөөд энэ нь тодорхой нэгэн сонголт хийхдээ донор болох эсэхээ хамт шийдэх нөхцөлөөр хангадаг зохицуулалт юм. Тухайлбал, АНУ-ын Иллиной муж 2008 онд жолооны үнэмлэхээ шинэчлэхэд донор болох хүсэлтэй эсэхийг нь тогтоодог зохицуулалтыг нэвтрүүлсэн байна. Донор болох хүсэлт гаргасан жолооч нарын жолооны үнэмлэх болон авто-тээврийн хэрэгслийн улсын дугаар дээр нь холбогдох тэмдэглэгээ хийгддэг байна. /Зураг 2/

Opt-in тогтолцоо бүхий Шинэ Зеланд, Австрали, Ирланд, ИБУИНВУ-ын Англи, Уэльс, Шотландад мөн адил зохицуулалттай.

Opt-in болон opt-out тогтолцооны үр дүнгийн талаар

2014 онд хэсэг эрдэмтэд IRODaT мэдээллийн баазыг ашиглан донорын тогтолцооны үр дүнгийн талаар судалгаа явуулсан. Тус судалгаа нь 48 улсын сүүлийн 13 жилийн буюу 2000-2012 оны статистик мэдээг суурь болгон opt-in, opt-out тогтолцоо нь нийт донорын тоонд хэрхэн нөлөөлж байгааг судалсан байна. Судалгаанд хамрагдсан орнуудын хувьд opt-in тогтолцоо бүхий 23 улс, opt-out тогтолцоо бүхий 25 улс байна. (Хүснэгт 1).

Хүснэгт 1.

OPT-IN		OPT-OUT	
Австрали*	Литва	Австри	Польш
АНУ*	Малайз	Аргентин	Португал
Бразил	Мексик	Беларусь	Сингапур*
Венесуэл	Нидерланд	Бельги	Словак
Гватемал	Пуэрто Рико*	Болгар	Тунис
Герман	Румын	Грек	Унгар
Дани	Тайван	Испани	Финланд
ИБУИНВУ*	Хонг Конг*	Итали	Франц
Израиль*	Шинэ Зеланд*	Колумби	Хорват
Ирланд*	Япон	Коста Рика	Чех
Канад*		Латви	Швед
Куба		ОХУ	Эквадор
Ливан		Панам	*-Англи-Саксоны эрх зүйн бүл

Судалгаанд хамрагдсан орнуудын хувьд Ром-Германы эрх зүйн бүлийн орнуудад opt-out тогтолцоо давамгайлж байгаа бол Англи-Саксоны орнуудад opt-in тогтолцоо нь түгээмэл байна. Судалгаанд opt-out тогтолцоо нь амьгүй донорын тоог нэмэгдүүлэх, амьд донорын тоог бууруулахад нөлөө үзүүлж байна гэж дүгнэжээ.

Ингэхдээ opt-out тогтолцоо нь элэг болон бөөр шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааг нэмэгдүүлдэг байна. Мөн судалгаанд нийт донорын тоо жилээс жилд

өссөн үзүүлэлтэд эд эрхтнээ өгөгчийн тоо өссөнөөс гадна нэлээд хэдэн хүчин зүйлс нөлөөлсөн байж болзошгүй гэж дүгнэжээ. Үүнд: донорыг тогтоох, сонгох зарчим боловсронгуй болсон, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах эмчилгээнд дэвшил гарсан, мөн шилжүүлэн суулгах чадавх сайжирсан (мэс заслын эмч нар болон шилжүүлэн суулгах төвүүдийн тоо, хүрэлцээ өссөн г.м.). Үүнээс гадна донорын тоонд нөлөөлдөг бас нэгэн томоохон хүчин зүйл нь иргэдийн эрүүл мэндийн байгууллагад итгэх итгэл гэж судлаачид дүгнэсэн байна.

ХОЁР. ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНУУДЫН ДОНОР БОЛОН ЭД, ЭРХТЭН ШИЛЖҮҮЛЭН СУУЛГАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН

2.1.ӨНДӨР ХӨГЖИЛТЭЙ ОРНУУДЫН ДОНОР БОЛОН ЭД, ЭРХТЭН ШИЛЖҮҮЛЭН СУУЛГАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН:

ТУРК

Турк Улс нь эрүүл мэндийн салбар, тэр дундаа эрхтэн шилжүүлэн суулгах мэс засал илүү хөгжсөнөөрөө алдартай. Тиймээс ч эрүүл мэндийн аялал жуучлалын бүс хэмээн нэрлэгддэг. Жуулчдыг татах гол үндэс нь эрүүл мэндийн чанартай үйлчилгээ, ая тухтай орчин, сүүлийн үеийн тоног төхөөрөмж, найрсаг харилцаа, хурдан шуурхай байдал юм.

Тус Улсад анх 1969 онд Анкара болон Стамбул хотод зүрх шилжүүлэн суулгах мэс засал хийгдсэнээр эрхтэн шилжүүлэх ажиллагааны эх суурь тавигдсан байна. Хамгийн анхны бөөр шилжүүлэн суулгах мэс заслыг 1975 онд хийж эхээс хүүд нь бөөр шилжүүлэн суулгасан хийсэн ба амьгүй донороос бөөр шилжүүлэх ажиллагааг 1978 онд хийсэн байна. Эрхтэн шилжүүлэн суулгах мэс засал ийнхүү амжилттай хийгдэж эхэлсэн тул хууль эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох шаардлага үүсч парламентын хүрээнд болон шашны эрх барих дээд байгууллагуудад амжилттай хийгдсэн мэс заслуудыг жишээ болгон тайлбарласнаар 1979 онд 2238 тоот Эд, эрхтэн авах, хадгалах, шилжүүлэн суулгах тухай хуулийг батлан гаргасан ба тус хууль өнөөг хүртэл хүчин төгөлдөр үйлчилж байна.

1990-ээд оны эхээр дэлхийд анх удаа амьд донороос элэг хэсэгчлэн шилжүүлэн суулгах мэс заслыг тус улсын эмч нарын баг амжилттай хийсэн байна.

Өдгөө зүрх, уушиг, элэг, бөөр, нойр булчирхай, нарийн гэдэс, арьс, ясны чөмөг, нүдний эвэрлэг, зүрхний хавхлага, цус гэх мэт эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах мэс заслыг хийдэг төдийгүй нас барсан эмэгтэйн савыг өөр хүнд шилжүүлэн суулгах хагалгааг тус улсад дэлхийд анх удаа амжилттай хийсэн байна.

2012 оноос хүний нүүр шилжүүлэн суулгах мэс засал хийж эхэлсэн ба энэ амжилтаараа дэлхийд Францын дараа орж байна.

Турк Улс нь эрхтэн шилжүүлэн суулгах ажилбарыг амжилттай хийж байгаа улсын хувьд дэлхий нийтийн анхаарлын төвд байгаа төдийгүй 1975 онд тус улсад анх удаа эрхтэн шилжүүлэн суулгах мэс засал хийсэн Dr.Prof.Мехмет Хаберал нь 2018-2020 онд “Дэлхийн эрхтэн шилжүүлэн суулгах холбоо”-ны ерөнхийлөгчөөр сонгожээ.

Эрхтэн шилжүүлж буй донор (дамжуулагч, хандивлагч) нь амьд болон нас

барсан хүн байж болдог. Европын орнуудад эрхтэн хандивлагч доноруудын 80% нь амьгүй, 20% нь амьд донор байдаг бол Турк Улсад эсрэгээрээ 25% нь амьгүй, 75% нь амьд донор байдаг.

Хандивласан эд, эрхтнийг шилжүүлэн суулгах ажиллагаа нь Эрүүл мэндийн яамны хяналтан дор явагддаг ба 2000 онд “Үндэсний зохицуулалтын систем”-ийг бий болгосноор эрхтэн шилжүүлэн суулгах талаар хүсэлт гаргасан иргэдийг нэгдсэн дараалалд оруулсан. Хандивлагчид эрхтнээ дараах байгууллагуудаар дамжуулан хандивлаж болно. Үүнд:

1. Эрүүл мэндийн төвүүд;
2. Эмнэлгүүд;
3. Цагдаагийн байгууллагууд;
4. Эрхтэн шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаа явуулдаг байгууллагууд;
5. Эрхтэн шилжүүлэн суулгах чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн бус байгууллагууд зэрэг болно.

Дараах өвчтөнд эрхтэн шилжүүлэн суулгах мэс засал хийдэг. Үүнд:

- Элэг, бөөр, зүрх, уушигны хүнд өвчтэй;
- Нарийн гэдэсний ихэнх хэсгээ авахуулсан, эсхүл хоол боловсруулах үйл ажиллагаа нь алдагдсан;
- Нүдний эвэрлэг гэмтсэний улмаас хараагүй болсон;
- Бөөрний дутагдлын улмаас диализын эмчилгээнд орсон;
- Зарим төрлийн цус, зүрх, уушигны өвчтэй;
- Арьсны ихээхэн хэсэг нь гэмтсэн;
- Нүүрний арьсны ихээхэн хэсэг нь гоо сайхан болон үйл ажиллагаа талаасаа алдагдсан;
- Ясны эд болон шөрмөс нь ихээхэн хэмжээгээр гэмтсэн зэрэг тохиолдолд өвчтөнд холбогдох эд, эс, эрхтнийг нөхөн суулгах мэс заслыг хийнэ.

“Эд, эрхтэн авах, хадгалах, шилжүүлэн суулгах тухай” хуулиас

Хуулийн 1-р бүлэг буюу Нийтлэг үндэслэл хэсэгт хуулийн зорилго, хамрах хүрээг дараах байдлаар тодорхойлсон байна. Үүнд:

- Энэхүү хуулийн зорилго нь эмчилгээ, оношилгоо, шинжлэх ухааны зориулалтаар эд, эрхтэн авах, хадгалах, урьдчилан сэргийлэх тарилга хийх болон шилжүүлэн суулгах харилцааг зохицуулахад оршино;
- Төлбөртэйгээр, эсхүл ямар нэгэн ашиг сонирхлыг хангах зорилгоор эд, эрхтнийг авах, худалдан борлуулахыг хориглоно;

Шинжлэх ухаан, статистик болон бусад мэдээллийн чанартай мэдээ, мэдээллийг олон нийтэд хүргэхээс бусад төрлийн эд, эрхтэн авах, өгөхтэй холбоотой аливаа сурталчилгааг хориглоно гэж заасан.

Хуулийн 2-р бүлэгт амьд донороос эд, эрхтэн авах тухай харилцааг зохицуулсан ба үүнд:

- 18 насанд хүрээгүй болон сэтгэцийн хувьд эрүүл бус хүнээс эд, эрхтэн авахыг хориглоно;
- 18 насанд хүрсэн болон сэтгэцийн хувьд эрүүл хүнээс эд, эрхтэн авахын тулд донор хамгийн багадаа хоёр гэрчийг байлцуулж, өөрийн хүсэл зоригоор бусдын дарамт шахалтаас ангид урьдчилан бичгээр үйлдэж гарын үсэг

зурсан тэмдэглэл үйлдэх, эсхүл хамгийн багадаа хоёр гэрчийг байлцуулж амаар илэрхийлэн зөвшөөрөл өгч гарын үсэг зурсан тэмдэглэлийг холбогдох эмч нь баталгаажуулсан байх шаардлагатай;

Эд, эрхтэн авах гэж буй эмч, эмнэлгийн мэргэжилтэн нь дараах үүргийг хүлээнэ. Үүнд:

- а) эд, эрхтэн авахуулснаас үүдэн гарах эрсдэл, үүнээс улбаалсан эрүүл мэнд, сэтгэл санааны байдал, гэр бүлийн болоод нийгмийн үр дагаврын талаар донорт зохих ёсоор дэлгэрэнгүй мэдээлэл өгөх;
- б) эд, эрхтэн хандивлагчид тухайн өвчтөнд үзүүлэх эерэг үр дагаврын талаар мэдээлэл өгөх;
- в) сэтгэцийн хувьд эрүүл бус ба өөрөө бие даан шийдвэр гаргах чадваргүй байгаа хүний хандивлахыг хүсч буй эд, эрхтнийг авахаас татгалзах;
- г) хандивлагч нь гэр бүлтэй бол түүний эхнэр, нөхөр нь хандивлагчийн эд, эрхтэн шилжүүлэх талаарх шийдвэрийг нь мэдэж байгаа эсэх талаар тодруулах, хэрэв мэдэгдсэн бол энэ тухай тэмдэглэл хөтөлж баталгаажуулах;
- д) төлбөртэйгээр, ямар нэгэн ашиг сонирхлыг хангах зорилгоор, эсхүл хүмүүнлэгийн бус зорилгоор өгөхийг хүсч буй эд, эрхтнийг авахаас татгалзах;
- е) цусан болон ураг төрлийн холбоотой, эсхүл ойр дотны харилцаатайгаас бусад тохиолдолд эд, эрхтэн хандивлагч болон авагчийн нэрийг дурдахгүй байх зэрэг болно.

Тухайн эд, эрхтнийг авснаар хандивлагч нас барах, эсхүл түүний амь насанд аюул учруулж болзошгүй тохиолдолд эдгээр эд, эрхтнийг авахыг хориглоно.

Хуулийн 3-р бүлэгт амьгүй донороос эд, эрхтэн авах тухай харилцааг зохицуулсан ба аливаа хүн амьддаа бүхэл бие эрхтнээ, эсхүл зарим эд, эрхтнээ эмчилгээ, оношилгоо, шинжлэх ухааны зориулалтаар ашиглахыг зөвшөөрч албан ёсны гэрээслэл үйлдээгүй, эсхүл энэ талаарх хүсэл зоригоо хоёр гэрчийг байлцуулан амаар илэрхийлээгүй тохиолдолд түүнийг нас барах үед байлцсан түүний эхнэр, нөхөр, насанд хүрсэн хүүхдүүд, эцэг, эх, эсхүл ах, эгч, дүү нарын аль нэг нь; хэрэв ийм хүн байхгүй бол аль нэг ойр дотных нь хүний зөвшөөрснөөр тухайн нас барсан хүний эд, эрхтнийг авч болно.

Эд, эрхтнээ өгөхөөс татгалзсан тухай гэрээслэл, эсхүл амаар илэрхийлсэн илэрхийлэл байхгүй бол нүдний эвэрлэг зэрэг цогцост өөрчлөлт оруулахааргүй эдийг авч болно. Тухайн хүн амьддаа түүнийг нас барсны дараа эд, эрхтнийг нь авахаас татгалзсан бол түүний эд, эрхтнийг авахыг хориглоно.

Осол, эсхүл өөр бусад золгүй байдлаар амиа алдсан хүний дэргэд дээр дурдсан ойр дотны хүн байхгүй тохиолдолд түүний клиник үхлийг эрх бүхий эмч мэргэжилтний баг гэрчилснээр нэн яаралтай эрүүл мэндийн тусламж үзүүлэх шаардлагатай тохиолдолд ямар нэгэн зөвшөөрөл харгалзалгүйгээр гэмтээгүй эд, эрхтнийг нь авч болно гэж заасан.

Хуулийн 4-р бүлэгт хууль зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлагыг заасан.

“Энэ хуулийг зөрчиж эд, эрхтэн авсан, хадгалсан, шилжүүлсэн болон эдгээрийг худалдан борлуулсан, зуучилсан этгээдүүдийн үйлдэлд илүү хүнд хуулийн хариуцлагыг хүлээлгэхээргүй байгаа тохиолдолд 2-оос 4 жил хүртэл хорих ба 50000-100000 лирээр торгох хуулийн хариуцлага хүлээлгэнэ” гэж заасан.

Тус улсад амьд болон амьгүй донороос эд, эрхтэн авах тухай зохицуулалтыг дээрх хуулиар нарийвчлан зохицуулсан бол эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах үйлчилгээг 2012 онд Эрүүл мэндийн яамнаас батлан гаргасан “Эд, эрхтэн шилжүүлэх үйлчилгээний тухай журам”-аар зохицуулдаг.

Энэ журмын зорилго нь эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах үйлчилгээг гардан эрхлэх төвүүд, эд, эрхтэн нийлүүлэх төвүүд болон эд ялгах лабораториудыг нээх, ажиллуулах, хяналт тавих болон эд, эрхтэн шилжүүлэх үйлчилгээг эрхлэхэд баримтлах зарчмыг тодорхойлоход оршино.

ФИНЛАНД

Финланд Улс төдийгүй дэлхий нийтийн түвшинд эрхтэн шилжүүлэн суулгах ажиллагаанд тулгарч буй хамгийн гол асуудал бол шаардлагатай эд, эрхтний байнгын хомсдол юм. Одоогоор Финланд Улсад 400-аас олон тооны хүн эрхтэн шилжүүлэн суулгах дарааллаа хүлээж байна. Эрхтэн шилжүүлэн суулгах шаардлагатай байгаа өвчтөний тоо донорын тооноос илүү хурдтайгаар нэмэгдсээр байгаа ба жил бүр эрхтэн шилжүүлэн суулгах дараалалд бүртгэлтэй өвчтөний 5-10% нь тохирох донор олдоогүйн улмаас нас барсан статистик дүн гарсан байна.

Тус улсад сүүлийн 50 жилд нийт 9000 гаруй эрхтэн шилжүүлэн суулгах ажилбар хийгдсэн ба үүнээс 4000 гаруй өвчтөн нь хэвийн эрүүл амьдарч байна.

Эрхтэн шилжүүлэн суулгах ажилбарыг хийж буй дэлхийн улс орнуудын жишигтэй харьцуулахад Финланд Улсад хийгдсэн эрхтэн шилжүүлэн суулгах ажилбарын үр дүн нь маш дээгүүрт тооцогддог. Эрхтэн шилжүүлэн суулгах мэс засалд орсон өвчтөнүүдийн 80% нь хамгийн багадаа 5 жилийн турш амьдрах баталгаатай болдог.

Тус улсад донор болох хүсэлтэй хүн эрхтэн хандивлах карт авдаг ба энэ нь тухайн хүний хүсэл зоригийг илэрхийлэх хамгийн сайн арга юм. Энэхүү картыг эзэмшихийг хүссэн хүн шуудангаар үнэ төлбөргүй захиалж авах боломжтой байдаг. Ухаалаг утсандаа холбогдох аппликейшнийг үнэ төлбөргүй татаж авч эрхтэн хандивлах картаа бөглөж, гар утсандаа хадгалах боломжтой. Ингэснээр гэр бүл, ойр дотныхондоо өөрийнхөө хүсэл зоригийн талаарх мэдээллийг хялбар аргаар илгээх боломж нээгдсэн. Энэхүү аппликейшн нь олон нийтийн цахим сүлжээгээр дамжуулан мэдээлэл илгээх, түгээх болон цахим сүлжээний найз нарыгаа эрхтэн хандивлахад уриалах нэг хэрэгсэл болсон.

Одоогоор Финландад бөөр, элэг, зүрх, уушиг, нойр булчирхай, нарийн гэдэс шилжүүлэн суулгах хагалгааг хийж байна. Хельсинки дэх Хельсинкийн их сургуулийн эмнэлэгт эрхтэн шилжүүлэн суулгах мэс заслыг төвлөрүүлэн хийдэг. 1964 оноос бөөр, 1982 оноос элэг, 1985 оноос зүрх, 1990 оноос уушиг шилжүүлэн суулгах мэс заслыг хийж эхэлсэн ба анхны нарийн гэдэс шилжүүлэн суулгах мэс заслыг 2009 онд, нойр булчирхай, бөөрийг хослуулан суулгах мэс заслыг 2010 онд тус тус хийсэн байна.

2015 онд тус улсад 391 эрхтэн шилжүүлэн суулгах мэс засал хийгдсэн нь дээд амжилтыг тогтоосон ба 2014 онд 355 мэс засал хийгдсэн байна.

Эрхтэн шилжүүлэн суулгах харилцааны эрх зүйн орчин

Эрхтэн шилжүүлэн суулгах мэс засал нь эмнэлгийн нарийн мэргэжлийн

үйлчилгээний нэг хэсэг гэдэг утгаараа эрүүл мэндийн тухай хууль тогтоомжийн хүрээнд зохицуулагдах бөгөөд “Эрүүл мэндийн тухай”, “Эмнэлгийн нарийн мэргэжлийн тусламжийн тухай”, “Өвчтөний статус болон эрхийн тухай”, “Эрүүл мэндийн мэргэжилтнүүдийн тухай” хуулиар энэ харилцааг зохицуулдаг байна. Мөн түүнчлэн 2001 онд батлагдсан “Хүний эд, эс, эрхтнийг анагаахын зорилгоор ашиглах тухай” хууль (No. 101/2001 Act on the Medical Use of Human Organs, Tissues and Cells)-иар энэхүү харилцааг нарийвчлан зохицуулсан.

“Хүний эд, эс, эрхтнийг анагаахын зорилгоор ашиглах тухай” хуулиас

Хуулийн 1-р бүлэг буюу үндэслэл хэсэгт тус хуулийн зохицуулах харилцааны хамрах хүрээг зааж өгсөн. Үүнд:

- 1) хүний эд, эс, эрхтнийг авах, хадгалах болон тэдгээрийг хүнийг эмчлэх, анагаах зорилгоор ашиглах;
- 2) хүний өвчний оношилгоо, эмчилгээний явцад устгагдсан эд, эс, эрхтнийг анагаахын зорилгоор хадгалах, ашиглах;
- 3) эсийг хандивлах, худалдан авах, шинжилгээ хийх, боловсруулах, хадгалах болон хүний хэрэглээнд зориулсан эдийг хүний эд, эсээс гарган авсан байх;
- 4) нөхөн үржихүйн эмчилгээ болон анагаахын судалгаа хийхээс бусад зорилгоор хүний үр хөврөлийг ашиглах;
- 5) хүний эд, эс, эрхтний дээжийг устгах, эсхүл хадгалах зорилгоос бусад зориулалтаар ашиглах;
- 6) анагаахын сургалт болон судалгааны зорилгоор цогцос ашиглах.

Хуулийн 2-р бүлэгт амьд донороос эд, эс, эрхтнийг шилжүүлэн суулгах зорилгоор авах тухай харилцааг зохицуулсан.

Хүний эд, эс, эрхтнийг бусдыг эмчлэх, анагаах зорилгоор эд, эс, эрхтнээ өгөхийг зөвшөөрсөн хандивлагчаас авч болно. Энэхүү зорилгоор авсан эд, эс, эрхтнийг ирээдүйд хэрэглэхээр хадгалж болно. Эд, эс, эрхтнийг авснаар тухайн донорын эрүүл мэндэд ноцтой хор хохирол учруулахааргүй бол, эсхүл өвчтөнийг эд, эс, эрхтэн шилжүүлэн суулгахаас өөр бусад аргаар эмчлэх боломжгүй бол, эсхүл амьгүй донороос авсан эд, эс, эрхтэн нь тухайн өвчтөнд тохирохгүй бол, мөн түүнчлэн өвчтөний талаарх урьдчилсан дүгнэлтээр энэхүү эд, эс, эрхтнийг шилжүүлэн суулгах нь амьгүй донорынхоос илүү өндөр үр дүнтэй болно гэсэн дүгнэлтэд хүргэсэн бол амьд донороос эд, эс, эрхтнийг нь авч болно.

Эд, эс, эрхтнээ шилжүүлсний дараах хандивлагчийн эрүүл мэндийн байдал, үүнээс үүдэлтэй сөрөг үр дагаврууд болон хандивласан эрхтний чанар, аюулгүй байдалд нөлөөлөх нөлөөллийн талаар энэ хуульд заасны дагуу мэдээлэл авах, хандивлагч болон хүлээн авагчийн аюулгүй байдлыг хангах бүх төрлийн арга хэмжээг авна.

Хуулийн 3-р бүлэгт донорын зөвшөөрлийн талаарх зохицуулалт орсон.

Донор нь эд, эс, эрхтнийг нь авахыг зөвшөөрсөн тухай бичгээр албан ёсны зөвшөөрөл өгсөн байх шаардлагатай ба эд, эс, эрхтнийг авахаас өмнө хэдийд ч ямар нэгэн шалтгаан заалтгүйгээр зөвшөөрлөө эргүүлэн авч болно. Бичгээр албан ёсны зөвшөөрөл өгөхөөс өмнө донорыг дараах мэдээллээр хангана. Үүнд:

- эд, эс, эрхтэн шилжүүлснээр донорт болон шилжүүлэн авсан өвчтөнд үүсэх үр дагавар;
- хийгдсэн шинжилгээ болон түүний хариу;
- донорын тухай мэдээллийг бүртгэх, хадгалах тухай болон түүний аюулгүй байдлыг хамгаалах арга хэмжээ авагдсан эсэх;
- эд, эс, эрхтнээ шилжүүлэхээс өмнө хэдийд ч зөвшөөрлөө буцаан авч болох тухай зэрэг болно.

Хандивлагчийн хувийн эмч нь түүнийг шийдвэр гаргахад нь нөлөөлөхүйц дэлгэрэнгүй мэдээллийг өгөх үүрэгтэй. Хэрэв донор нь насанд хүрээгүй, эсхүл насанд хүрсэн боловч өвчний улмаас эмчилгээний талаар шийдвэр гаргах чадваргүй, сэтгэцийн эмгэгтэй болон хөдөлмөрийн чадвараа алдсан зэрэг тохиолдолд эд, эс, эрхтнийг шилжүүлэн авахаас өмнө түүний хууль ёсны төлөөлөгчийн бичгээр гаргасан зөвшөөрлийг авах ёстой.

Нөхөн төлжих чадваргүй эд, эрхтнийг авах

Насанд хүрсэн, өөрийн эмчилгээний үр дагаврыг ухамсарлаж шийдвэр гаргах чадвар бүхий этгээд нь ойрын хамаатан садан, эсхүл тэдний ойр дотны хүмүүст нөхөн төлжих чадваргүй эд, эрхтнээ хандивлаж болно. Энэ тохиолдолд Нийгмийн хамгаалал, эрүүл мэндийн үндэсний хяналтын газраас нөхөн төлжих чадваргүй эд, эрхтэн шилжүүлэх ажилбар хийх зөвшөөрөл авна.

Насанд хүрээгүй болон эрх зүйн чадамжгүй донор

Насанд хүрээгүй болон эрх зүйн чадамжгүй хүмүүс зөвхөн нөхөн төлжих эд, эрхтнээ бүхэлд нь буюу нэг хэсгийг нь төрсөн ах, дүүгийнх нь амь насанд аюултай өвчин, эмгэг тохиолдсон, мөн түүнчлэн амьгүй, эсхүл хуульд заасан нөхцөл шаардлагад нийцсэн донороос тухайн өвчтөнд тохирох эд, эрхтнийг авах боломжгүй тохиолдлуудад хандивлаж болно. Хэрэв донор нь насанд хүрээгүй боловч эмчилгээний талаар шийдвэр гаргаж чадахаар насанд хүрсэн тохиолдолд өөрийн ойрын хамаатан садан болон ойр дотны хүндээ эд, эрхтнээ шилжүүлэх талаар шийдвэр гаргаж болно.

Амьгүй донор болон хуульд заасан нөхцөл шаардлагад нийцсэн донороос тохирох эс авах боломжгүй тохиолдолд насанд хүрээгүй боловч эмчилгээний талаар шийдвэр гаргаж чадах насанд хүрсэн хүн эс хандивлах тухай шийдвэр гаргаж болно. Эс болон эрхтний нэг хэсгийг хандивлах тохиолдолд Нийгмийн хамгаалал, эрүүл мэндийн үндэсний хяналтын газраас зөвшөөрөл авна.

Хуулийн 4-р бүлэгт амьгүй донороос эд, эс, эрхтэн авах тухай харилцааг зохицуулсан.

Эд, эс, эрхтнийг амьгүй донороос авч болох ба шаардлагатай тохиолдолд ирээдүйд ашиглахаар хадгалж болно. Нийгмийн хамгаалал, эрүүл мэндийн яамны шийдвэрээр үхлийг баталгаажуулах ба үхлийг баталгаажуулахад оролцсон эмч, эмнэлгийн мэргэжилтэн нь эд, эс, эрхтэн шилжүүлэн суулгах ажилбарт оролцохгүй байж болно.

Амьгүй донороос эд, эс, эрхтнийг авахаас өмнө тэрээр амьд байхдаа энэ талаар зөвшөөрөл өгөх байсан эсэхийг нь харгалзан үзнэ. Хэрэв тухайн амьгүй донор нь насанд хүрээгүй, эсхүл түүний хөгжлийн түвшин нь эд, эс, эрхтэн авах талаар шийдвэр гаргах түвшинд хүрээгүй байсан бол түүний асран хамгаалагч нь

татгалзаагүй тохиолдолд эд, эс, эрхтнийг нь авч болно. Хэрэв насанд хүрсэн хүн өвчний улмаас нас барсан, эсхүл сэтгэцийн өвчтэй байсан болон бусад шалтгааны улмаас амьддаа эд, эс, эрхтнээ шилжүүлэн өгөх талаар шийдвэр гаргах чадваргүй байсан бол эд, эс, эрхтэн шилжүүлэх ажиллагааг түүний ойрын хамаатан, эсхүл ойр дотны хүний зөвшөөрлөөр хийж болно.

Цагдаагийн байгууллагаас үхлийн шалтгааныг олж тогтоох ажиллагааг эхлүүлж, тухайн амьгүй донороос эд, эс, эрхтэн авахыг хориглосон ба энэ нь үхлийн шалтгааныг олж тогтооход саад учруулахаар бол эд, эс, эрхтэн авах ажиллагааг хийхийг хориглоно.

Тус улсад эд, эс, эрхтэн шилжүүлэн суулгах ажиллагааг эрхэлдэг байгууллагын үйл ажиллагааг энэхүү хуулиар зохицуулдаг.

СИНГАПУР

Сингапур Улс дахь эд, эрхтэн хандивлахтай холбоотой зохицуулалтууд:

- Амьгүй донор болохыг тархины үхлийн эмнэлзүйн шалгуурыг тогтоосон нарийн шалгуурын баримтлан хоёр тусдаа эмч тогтооно;
- “Хүний эд, эрхтэн шилжүүлсэн суулгах тухай” хуульд заасны дагуу донор болохыг зөвшөөрсөн этгээд ирээдүйд эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах шаардлага гарсан нөхцөлд нь давуу эрх эдэлнэ;
- Донор нь хандивлах эрхтний жагсаалтаас хандивлах эрхтнээ сонгож болно;
- Донор болохыг зөвшөөрсөн тохиолдолд хэнд эд, эрхтнээ хандивлахаа сонгох эрхгүй;
- Эд, эрхтнээ хандивлах донор болохын тулд реципиенттэй төрөл, садан байх албагүй;

Сингапурт анхны амьгүй донороос бөөр авч шилжүүлэн суулгах мэс заслыг 1970 онд хийсэн бол анхны зүрх болон элэгний мэс заслууд 1990 онд хийгдсэн байна. Орчин үед тус улсад бөөр, элэг, зүрх, уушиг, арьс, яс болон нүдний эвэрлэгийг шилжүүлэн суулгах мэс заслууд амжилттай хийгдэж байна. Сингапур Улс нь opt-out тогтолцоог 1987 онд буюу Хамтын нөхөрлөлийн улс орнууд дундаас хамгийн анх нэвтрүүлсэн улс юм.

“Хүний эд, эрхтэн шилжүүлсэн суулгах тухай” хууль (ХЭЭШСХ) нь зөвхөн дараах этгээдэд үйлчилнэ. Үүнд: тархины, эсхүл зүрхний гэнэтийн үхэл (цусны эргэлт болон амьсгал бүрэн зогссон) тогтоогдсон 21-60 насны иргэн, донор болохоос албан ёсоор татгалзаагүй байх.

Тус хууль нь өмнө нь үйлчилж байсан 1972 онд батлагдсан “Эмнэлгийн (эмчилгээ, боловсрол, судалгааны) тухай” хууль (ЭЭБСХ)-тай зэрэгцэн үйлчилж эхэлсэн байна. ЭЭБСХ-иар сайн дурын үндсэн дээр өөрийн эд, эрхтэн (бөөр, элэг, зүрх, нүдний эвэрлэг, уушиг, яс, арьс, зүрхний хавхлага)-ээ нас барсны дараагаар шилжүүлэн суулгах, судалгаанд ашиглах зориулалтаар хандивлаж болдог байна. ХЭЭШСХ нь анх зөвхөн бөөрийг хандивлахад хамаардаг байсан бол 2004 онд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр амьд донороос эд, эрхтэн авахыг зөвшөөрөхөөс гадна, элэг, зүрх, нүдний эвэрлэг зэрэг эд, эрхтэнг авахыг зөвшөөрсөн байна. Үүнээс гадна зөвхөн гэнэтийн үхэл гэх шаардлага тавигддаг байсан бол үхлийн шалтгааныг үл хамаардаг болсон байна. ХЭЭШСХ-д 2007, 2009 онд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтүүд нь шилжүүлэн суулгаж болох эд, эрхтнүүдийг нэмэгдүүлэх, мөн доноруудыг ашиглах, мөлжих, хууль бусаар албадах, эрсдэлд өртөхөөс

урьдчилан сэргийлэх, хамгаалахад чиглэгдсэн байна.

1972 оны Эмнэлгийн (эмчилгээ, боловсрол, судалгааны) тухай хуулийн хүрээнд 1970-1980 онуудад донор болох ажлыг эрчимтэй сурталчилж, таниулах ажлыг өрнүүлж байсан хэдий ч нийт иргэдийн 1.3% нь донор болох зөвшөөрөл өгсөн байна. Донор болох иргэдийн тоо ийнхүү маш цөөн байсан учир 1987 онд opt-out тогтолцоог нэвтрүүлсэн байна. Тус тогтолцоог нэвтрүүлснээр 2004-2009 онд нийт иргэдийн зөвхөн 2-3% нь донор болохоос албан ёсоор татгалзсан байна. Донорын тоо эдгээр жилүүдэд эрчимтэй өссөн (нас барсан донороос бөөр шилжүүлэн авч суулгах мэс ажилбарын тоо 1970-1988 онд 4.7%-с 1988-2004 онд 41.4% болж өссөн) боловч энэхүү өсөлт нь тогтвортой бус (амьд болон амьгүй донороос бөөр шилжүүлсэн суулгах мэс заслын тоо 2004 онд хамгийн их буюу 124 байсан бол 2012 онд 62 болсон) буурсан үзүүлэлттэй байна. Энэ нь эд, эрхтнээ хандивлах хүсэлтэй амьд донор болон амьгүй донорын тоо цөөрсөнтэй холбоотой байна. Сингапурын шилжүүлэн суулгах багаас донорын тоо буурахад нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг дурдсан байна. Үүнд:

- Эд, эрхтнээ хандивлах донорын тоо буурахад дотоод буюу хувь хүний хүчин зүйлс нөлөөлдөг байна. Үүнд: үхлээс айх, үхлийн талаар ярихгүй байх, донорын статус нь тухайн этгээдэд шаардлагатай яаралтай эрүүл мэндийн тусламж авахад нөлөөлж болзошгүй гэх таамаг, мөн эд, эрхтнээ танихгүй хүнд шилжүүлэх нь эргэлзээ төрүүлэх зэргийг дурдсан байна.
- Тархины үхэл нь амьгүй донороос ямар эрхтэнг хууль ёсны дагуу авч болох асуудлыг нарийвчлан тогтоох асуудалтай хамт ёс зүйн хувьд маргаантай асуудлын нэг юм. “Амьгүй донорын дүрэм” буюу эд, эрхтнийг авснаар донорыг үхэлд хүргэж болохгүй гэх дүрэм нь Сингапурт мөн эрүүл мэндийн мэргэжилтнүүдийн дунд асуудал болж байна.
- Эд, эрхтнээ хандивлахад өргөтгөсөн шалгуур тавихыг хориглодог нь эрсдэл бүхий донорыг оролцуулах нь стандарт шаардлагад таарсан донороос эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгахаар авснаас тааруу үр дүнд хүргэдэг гэж үздэгтэй холбоотой байна.
- Таамагласан зөвшөөрлийн механизмыг нэвтрүүлсэн хэдий ч ар гэрийнхэн татгалзвал эмч нар ямарваа нэгэн байдлаар шийдвэрт нөлөөлөхийг оролддоггүй. Гэхдээ хүний эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах тухай хуулийн дагуу 21 нас хүрч буй иргэн бүрт донор болохоос татгалзах анкет бүхий танилцуулгыг хүргүүлдэг ба донор болохоос татгалзах холбогдох баримт бичгийг бөглөж, хүргүүлээгүй тохиолдолд түүнийг донор болохыг зөвшөөрч байна гэж тооцдог.
- Хятадын уламжлалт соёлтой холбоотойгоор гэр бүлийн гишүүд ойр дотны хүнээ нас барсны дараа эд, эрхтнийг нь хандивлах зөвшөөрөл гаргах нь ховор ба донорын үйл ажиллагаа нь күнзийн сургаалтай харшилдаг байна. (Сингапурын иргэд, байнгын оршин суугчдын 74.2% нь хятад үндэстэн эзэлдэг байна.)

Эд, эрхтэн шилжүүлэх харилцааны эрх зүйн орчин

“Хүний эд, эрхтэн шилжүүлсэн суулгах тухай” хууль нь 1987 онд батлагдсан бөгөөд 5 бүлэг 21 зүйлээс бүрдэж байна.

Хуулийн 1-р бүлэг буюу Оршил хэсэгт хуулийн нэр томъёоны тайлбар орсон бөгөөд тухайлсан ажилтан, дарга (эрүүл мэндийн байгууллагын дарга), эмнэлэг, амьд донор, эд, эрхтэн, тодорхой эд, эд эрхтэн, шилжүүлэн суулгах ёс зүйн хороо зэрэг нэр томъёог тайлбарласан байна.

Хуулийн 2-р бүлэгт нас барсны дараа эд, эрхтэнг авахтай холбоотой харилцааг зохицуулсан бөгөөд тухайлсан ажилтан нь эмнэлэгт нас барсан этгээдээс эд, эрхтэн авах зөвшөөрлийг гаргах ба дараах этгээдээс эд, эрхтнийг авахыг хориглоно. Үүнд:

- амьд байхдаа донор болохоос татгалзсан этгээд,
- Сингапурын иргэн бус, эсхүл байнгын оршин суугч бус этгээд,
- асран хамгаалагч нь зөвшөөрөл олгосноос бусад тохиолдолд 21 наснаас доош этгээд,
- асран хамгаалагч, эсхүл эцэг эх нь зөвшөөрөл өгснөөс бусад тохиолдолд сэтгэцийн өвчтэй этгээд.

Амьгүй донорыг тогтооход шаардлагатай тохиолдолд тухайлсан ажилтнаас гадна хяналтын ажилтны зөвшөөрлийг авах ба хяналтын ажилтныг тусгай хуулиар томилно. Дээрх зохицуулалтыг зөрчсөн тохиолдолд 10000 хүртэлх доллараар торгох, эсхүл 12 сар хүртэлх хугацаагаар хорих, эсхүл торгох, хорих хариуцлагыг хамтад нь хэрэглэнэ. Амьгүй донороос бөөр, элэг, зүрх болон нүдний торлогийг авч болохоор заасан.

Хуулийн 3-р бүлэгт донор болохоос татгалзах бүртгэлтэй холбоотой харилцааг зохицуулсан байна. Донор болохоос татгалзсан этгээд нь Дарга (Эрүүл мэндийн газрын дарга)-д татгалзаж буйгаа бүртгүүлэх ба тухайн албанаас хүсэлтийг бүртгэсэн талаар мэдэгдэнэ. Бүртгэлийг санаатайгаар устгах, хууль бус өөрчлөлт оруулсан тохиолдолд 10000 хүртэлх доллараар торгох, эсхүл 12 сар хүртэлх хугацаагаар хорих, эсхүл дээрх 2 хариуцлагыг хамтад нь хэрэглэнэ. Донор болохоос татгалзсан шийдвэрээ бүртгүүлсэн этгээд шийдвэрээ буцааж болох ба холбогдох албанаас шийдвэрийг цуцалсан болохыг мэдэгдсэн мэдэгдэл хүргүүлнэ. Дарга нь реципиентийг сонгох болон бусад асуудлаар 5-аас доошгүй бүрэлдэхүүнтэй комисс томилж ажиллуулж болно.

Хуулийн 4-р бүлэгт эд, эрхтэн болон цусыг худалдах, худалдан борлуулахыг хориглохтой холбоотой харилцааг зохицуулсан байна. Өөрийн, эсхүл өөр нэгэн этгээдийн эд, эрхтнийг амьд, эсхүл нас барсны дараа өгөх, худалдах, худалдан борлуулахыг зөвшөөрсөн гэрээ хэлцлийг хүчингүйд тооцно. Дээрх төрлийн гэрээнд оролцсон этгээдэд 10000 хүртэлх доллараар торгууль ногдуулах, эсхүл 12 сар хүртэлх хугацаагаар хорих, эсхүл дээрх 2 хариуцлагыг хамтад нь хэрэглэнэ. Донорын эд, эрхтэнг худалдах, худалдан борлуулахаар сурталчлахыг хориглох ба дээрхтэй адил шийтгэл ногдуулна.

Хуулийн 4а-р бүлэгт амьд донороос эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгахтай холбоотой харилцааг зохицуулсан байна. Амьд донороос эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах ажиллагааг эмнэлгийн шилжүүлэн суулгах ёс зүйн хорооноос бичгээр олгосон зөвшөөрөл, тухайлсан эд, эрхтнээ хандивлахыг зөвшөөрсөн донорын зөвшөөрөлгүй явуулахгүй. Дээрх зохицуулалтыг зөрчсөн тохиолдолд 10000 хүртэлх доллараар торгох, эсхүл 12 сар хүртэлх хугацаагаар хорих, эсхүл дээрх 2 хариуцлагыг хамтад нь хэрэглэнэ. Амьд донор бөөр болон элэгний хэсгийг хандивлахыг эрхтэй байна.

Шилжүүлэн суулгах ёс зүйн хороо нь дараах нөхцөлд зөвшөөрөл олгоно. Үүнд: донор болох этгээд нь зөвшөөрөл өгсөн, сэтгэцийн хувьд эрүүл ба наснаас үл харгалзан мэс заслаас үүсэх үр дагаврыг ойлгох чадвартай, зөвшөөрлийг албадлага, хууран мэхлэлт зэрэг аливаа нөлөөгүй сайн дурын үндсэн дээр гаргасан.

Шилжүүлэн суулгах ёс зүйн хороо нь 3 гишүүнтэй байх ба нэгээс доошгүй гишүүн нь тухайн эмнэлэгт ажилладаггүй, ямарваа нэгэн холбоогүй мэргэжлийн эмч байх ба нэг нь эмнэлгийн мэргэжилтэн бус этгээд байна.

Хуулийн 4б-р бүлэгт хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавихтай холбоотой харилцааг зохицуулсан байна. Дарга нь энэхүү хуулийн хүрээнд байгуулагдсан аливаа хороонд хяналт шалгалт явуулах нэг болон түүнээс дээш хянагч томилж болно. Хуульд хянагчийн эрх, үүргийн нарийвчлан тогтоосон бөгөөд энэхүү хуулийг зөрчсөн аливаа этгээдийг баривчлах, нэгжлэг хийх, эд мөрийн баримт болохуйц эд зүйлийг хураан авах эрхтэй байна. Зөрчлийн талаар мэдээлсэн этгээдийн мэдээллийн нууцлалыг хангах ба холбогдох асуудлыг нарийвчлан зохицуулсан байна.

Мөн хянагчийн ажил үүргээ гүйцэтгэх явцад саад учруулсан, тавьсан шаардлагыг хангаагүй, тавьсан аливаа асуултад хариулаагүй этгээдийг 10000 хүртэлх доллараар торгох, эсхүл 12 сар хүртэлх хугацаагаар хорих, эсхүл дээрх 2 хариуцлагыг хамтад нь хэрэглэнэ.

Хуулийн 5-р бүлэгт бусад асуудлыг зохицуулсан ба энэхүү хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага, холбогдох сайдын эрх үүргийг тусгасан байна. Дарга нь өөрийн эрх мэдлийн хүрээнд тус хуульд хохирогч нь зөрчил гаргагчтай эвлэрч өргөдлөө татан авсан зөрчилд 2000 доллар хүртэлх торгууль ногдуулж болох ба ингэснээр холбогдох иргэний, эсхүл эрүүгийн хэрэг үүсгэхгүй.

Сайд нь холбогдох журам болон торгуулийн дүнг батлах, шилжүүлэн суулгах ёс зүйн хороо болон бусад хороодын гишүүдийг томилох, үйл ажиллагаа болон эрх үүрэг, үйл ажиллагааг тогтоох, холбогдох баримт бичгүүдийг боловсруулах, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах гэрээ, шилжүүлэх суулгах зардал, эд, эрхтнээ хандивласнаас үүссэн зардал болон алдсан орлого, эд, эрхтнээ хандивласан этгээд, эсхүл түүний гэр бүлд эрүүл мэндийн тусламж, эсхүл давуу эрх олгох зэрэг журмыг тогтооно.

ЛИТВА (opt-in)

Литва Улсад донор болон эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгахтай холбоотой харилцааг 1999 онд батлагдсан “Донорын үйл ажиллагаа болон хүний эд, эс, эрхтнээ шилжүүлэн суулгах тухай” хууль (Law On Donation And Transplantation Of Human Tissues, Cells And Organs)-иар зохицуулж байна. Тус хууль нь 8 бүлгээс бүрдэх ба донорын үйл ажиллагаа болон эд, эс, эрхтэн шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааг аюулгүй болон чанартай явуулах нөхцөлийг хөгжүүлэх, хангуулахад чиглэсэн. Тус хууль нь анатомийн эмгэгийн үед хүний эд, эс, эрхтэнг авах, туршилт явуулах, хүний бие махбодод задлан шинжилгээ, био-анагаахын судалгаа хийх, донор бэлгийн эс, үр хөврөл, үр хөврөлийн үүдэл эс, (төрсний дараах амнион мембранаас бусад), үр хөврөлийн эд, эсхүл эс, түүнчлэн цус болон цусны бүрэлдэхүүн хэсгийн донор болон сэлбэн, шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаа, чөмөгний үүдэл эс зэрэгт хамаарахгүй.

Хуулийн 1-р бүлэгт донор болон шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаанд түгээмэл хэрэглэгддэг нэр томъёоноос гадна дараах нэр томъёог тусгажээ:

- **Хосолсон донорын үйл ажиллагаа** (paired donation) гэж хоорондоо цусан төрлийн, эсхүл гэрлэлтээ бүртгүүлсэн эдийн тохироо бүрдээгүй донор-реципиент хосын эд, эрхтэн өөр нэгэн эдийн тохироо бүрдээгүй, цусан төрлийн, эсхүл гэр бүлээ бүртгүүлсэн донор-реципиент хосод таарах, мөн 2 дахь хосын эд, эрхтэн, эхний хосод таарах тохиолдолд хоорондоо шилжүүлэн суулгах зорилгоор эдийн тохироо бүрдсэн донорын эд, эрхтэнг солилцохыг;

- **Шат дамжлагын хяналт** (traceability) нь донор болон шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааны шат дамжлага бүр дээр эд, эс, эрхтэн, донор, реципиент болон тухайд эд, эс, эрхтэнтэй холбоотой бүхий л мэдээллийг олж, тогтоох боломжтой байдлыг хэлнэ гэж заажээ.

Хуулийн 2-р бүлэгт Хүний эд, эс, эрхтнийг шилжүүлэн суулгах болон донорын үйл ажиллагаа болон зарчимтай холбоотой асуудлыг зохицуулж байна. Хүний эд, эс, эрхтний донорын болон шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаанд сайн дурын, авлагагүй, хувь хүний нууцыг хамгаалах, хүний эрхийг дээдлэх, донор, эмчилгээний үр дүнтэй байдлыг нэмэгдүүлэх зарчмыг баримтална.

Эрүүл мэндийн сайдын баталсан журмын дагуу өөрийн эд, эс, эрхтнээ шилжүүлэн суулгахаар хандивлахыг зөвшөөрч, хүсэлт гаргасан эрх зүйн чадамжтай этгээд донор болж болно. Мөн эрх зүйн чадамж бүхий этгээд бүр дээрх журамд заасны дагуу нас барсныхаа дараа донор болох буюу амьгүй донор болохоос татгалзах эрхтэй. Амьгүй донороос эд, эс, эрхтэн авахдаа нас барагч амьд байхдаа донор болохоос татгалзаагүй бол гэр бүлийн гишүүний зөвшөөрлийг авна.

Гэр бүлийн гишүүний зөвшөөрлийг авах эрэмбийг дараах байдлаар тогтоосон байна.

1. Эхнэр, нөхөр;
2. Насанд хүрсэн хүүхэд (үрчилж авсан хүүхэд);
3. Эцэг, эх (үрчлэгч эцэг, эх);
4. Ах, эгч, дүү.

Энэхүү эрэмбийн дагуу гэр бүлийн гишүүнээс зөвшөөрөл авсан тохиолдолд удаах гишүүдээс санал авахгүй. Харин дээр дурдсан гишүүдийн аль нэг нь татгалзсан тохиолдолд нас барагчийн эд, эс, эрхтнийг авахыг хориглоно.

Тухайн этгээд нь амьддаа донор болохоос татгалзаагүй, дээр дурдсан гэр бүлийн гишүүдээс зөвшөөрөл авах боломжгүй тохиолдолд тухайн этгээдийг нас барснаас 6 цагийн дараа эмнэлгийн байгууллагын эмч нар зөвлөлдөж шийдвэрлэнэ. Эмч нарын зөвлөл нь тухайн эмнэлгийн ёс зүйн хорооны төлөөлөгч, нас барагчийг эмчилж байсан эмч, мөн нас барагчийн эмчлүүлж байсан тасгийн удирдлагын төлөөлөгчөөс бүрдсэн байна. Ингэхдээ ашиг сонирхлын зөрчилтэй этгээдийг оролцуулахыг хориглоно.

Үхэл болон түүний шалтгааныг тодорхойлохдоо Литва Улсын Хүний үхэл болон аюултай нөхцөл байдлыг тодорхойлох тухай хуульд заасан журам болон бусад холбогдох хуулийг баримтална. (Үхлийг тогтоохдоо тархины үхлээс гадна цусны эргэлт, амьсгал бүрэн зогссоныг шалгуур болгоно)

Тус хуулийн 7-р зүйлд Хүний эд, эс, эрхтний донор болон реципиентийн

бүртгэлтэй байхаар заасан байна. Тус улсын Засгийн газар нь Эрүүл мэндийн яамны удирдлага дор Хүний эд, эс, эрхтний донор болон реципиентийн бүртгэлийн албыг байгуулах ба Эрүүл мэндийн яам үйл ажиллагааны журмыг батална. Бүртгэл нь дараах мэдээллийг төвлөрүүлнэ. Үүнд:

- Нас барсны дараа эд, эс, эрхтний донор болох зөвшөөрөл гаргасан, эсхүл нас барсныхаа дараа донор болохоос татгалзсан этгээд;
- Амьд донор;
- Амьгүй донор;
- Реципиент;
- Эд, эс, эрхтэн авсан, шилжүүлэн суулгасан, устгасан тухай мэдээлэл багтана.

Хуулийн 3-р бүлгээр Хүний эд, эс, эрхтнийг шилжүүлэн суулгах болон донорын үйл ажиллагааны удирдлага, зохион байгуулалттай холбоотой асуудлыг зохицуулсан байна.

Эрүүл мэндийн яам нь хүний эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах талаарх төрөөс баримтлах бодлогыг боловсруулж, хэрэгжилтийг зохион байгуулах, зохицуулах, хяналт тавих үүрэг гүйцэтгэнэ.

Эрүүл мэндийн яамны харьяа Үндэсний шилжүүлэн суулгах хороо (The National Transplant Bureau) нь энэхүү хууль болон бусад холбогдох хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу нь хүний эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах талаарх төрөөс баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлж, тус бодлогын хэрэгжилт, боловсруулалтад хяналт тавина.

Эрүүл мэндийн яамны харьяа Улсын эрүүл мэндийн байгууллагын магадлан итгэмжлэх агентлаг (The State Health Care Accreditation Agency) нь холбогдох хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу хүний эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах үйлчилгээ үзүүлэх байгууллагуудад лиценз олгох ба лицензийг олгох нөхцөлийг хангаж буй эсэхэд хяналт тавина.

Эрүүл мэндийн яамны харьяа Үндэсний эрүүл мэндийн даатгалын сан (The National Healthcare Insurance Fund) нь холбогдох хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу хүний эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааны үйлчилгээнд үзүүлсэн зардлыг хянаж, нөхөн олговрыг олгоно.

Хуулийн 4-р бүлэгт Донорын үйл ажиллагаа болон эд, эс, эрхтэн шилжүүлэн суулгах үйлчилгээ болон эд, эсийн нөөц банкны үйлчилгээтэй холбоотой харилцааг тусгасан. Донорын үйл ажиллагаа болон эд, эс, эрхтэн шилжүүлэн суулгах үйлчилгээ болон эд, эсийн нөөц банкны үйлчилгээ (Tissue Bank) явуулах хуулийн этгээд нь “Эрүүл мэндийн байгууллагын тухай” хуульд заасан зөвшөөрөл болон холбогдох үйлчилгээ явуулах лицензтэй байна. Хуульд заасны дагуу хуулийн этгээдийн барилга байгууламж, тоног төхөөрөмж, туухайн үйлчилгээ үзүүлэх ажилтан, удирдлага, зохион байгуулалт, эд, эс авах, хадгалах, хуваарилах үйл ажиллагаа нь Эрүүл мэндийн яамнаас тавьсан шаардлага, баталсан журмын дагуу авагдана.

Хуулийн 5-р бүлгээр эд, эрхтнийг худалдаж, худалдан борлуулахыг хориглох тухай тусгасан. Амьд хүний болон нас барагчийн эд, эс, эрхтэнг худалдаж борлуулах болон донорын эд, эс, эрхтэнг худалдах, худалдан борлуулахаар сурталчлахыг хориглоно.

Хуулийн 6-р бүлэгт эрүүл мэндийн байгууллагуудын зардлын нөхөн олгох асуудлыг зохицуулсан байна. Эрүүл мэндийн байгууллагын хүний эд, эс, эрхтний

донорын болон шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаатай холбоотой гарсан зардлыг Эрүүл мэндийн заавал даатгалын сангийн төсөв, эсхүл улсын төсвөөс хуульд заасан журмын дагуу нөхөн олгоно.

Хуулийн 7-р бүлэгт Шилжүүлэн суулгах зориулалт бүхий хүний эд, эс, эрхтнийг импортлох, экспортлох болон гадны байгууллагатай солилцохтой холбоотой асуудлыг тусгасан байна. Шилжүүлэн суулгах эд, эс, эрхтэнг Эрүүл мэндийн яамнаас баталсан журмын дагуу гадаадын хуулийн этгээдтэй байгуулсан гэрээний үндсэн дээр экспортолж, импортолж болно. Дээрхээс гадна Эрүүл мэндийн яамнаас баталсан журмын дагуу Үндэсний шилжүүлсэн суулгах хорооноос реципиентэд шууд хэрэглэх нэн яаралтай эд, эсийн экспорт/импортын нэг удаагийн зөвшөөрөл олгож болно. Литва Улсад шилжүүлэн суулгах эмчилгээнд хэрэглэх хүний эд, эс, эрхтнийг нийлүүлж буй гадаадын байгууллага нь Европын холбооны гишүүн орнууд болон Литва Улсын чанар болон аюулгүй байдалд тавьж буй шалгуурыг хангасан тохиолдолд, мөн импортолж буй эд, эс, эрхтний гарал үүсэл, шат дамжлагын (traceability) хяналтын баталгааг гаргасан тохиолдолд импортолж болно.

Хуулийн 8-р бүлэг буюу төгсгөлийн заалтаар хууль зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлагын тухай тусгасан. Тус хуулийг зөрчсөн этгээдэд Литва Улсын хуульд заасан хариуцлага хүлээнэ.

2.2.ХӨГЖЛИЙН ТҮВШИН ОЙРОЛЦОО ОРНУУДЫН ДОНОР, ЭРХТЭН ШИЛЖҮҮЛЭН СУУЛГАХ ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН

АРМЕН

Армен Улсад бөөр, эд, нүдний эвэрлэг шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаа түгээмэл хийгддэг. 1991 оноос хойших 10 жилийн хугацаанд нийт 110 эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах ажилбар хийгдсэнээс зөвхөн 25 тохиолдолд амьгүй донороос эд, эрхтэн авч шилжүүлэн суулгасан байна. Үүдэл эс авах зорилгоор хүйн цус авах ажиллагааг 2014 оноос нэвтрүүлсэн. Амьгүй донор болон амьтнаас эд, эрхтэн авахтай холбоотой харилцааг 2011 онд “Эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах тухай” хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр зохицуулсан.

Эрхтэн шилжүүлэн суулгах харилцааны эрх зүйн орчин

Армен Улсад цусны донортой холбоотой асуудлыг 2011 онд батлагдсан Цус болон цусны бүрэлдэхүүн хэсгийн донор болон цус сэлбэх тусламжийн тухай хуулиар, тээгч эх болон нөхөн үржихүйн эрхтэй холбоотой асуудлыг 2002 онд батлагдсан Нөхөн үржихүйн эрүүл мэнд болон хүний нөхөн үржихүйн эрхийн тухай хуулиар, донор болон эд, эрхтэн шилжүүлэхтэй холбоотой харилцааг 2002 онд батлагдсан Эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах тухай” хуулиар тус тус зохицуулж байна.

“Эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах тухай” хууль нь 5 бүлэг 16 зүйлээс бүрдэх ба 2009, 2011 онд орсон нэмэлт, өөрчлөлтөөр амьгүй донороос эд, эрхтэн авахтай холбоотой зохицуулалтыг тусгасан байна. Тус хууль нь дараах бүтэцтэй байна:

Бүлэг 1. Нийтлэг үндэслэл;

Бүлэг 2. Амьгүй донороос шилжүүлэн суулгах зорилгоор эд, эрхтэн авах;

- Бүлэг 3. Амьд донороос шилжүүлэн суулгах зорилгоор эд, эрхтэн авах;
- Бүлэг 4. Эрүүл мэндийн байгууллагын хариуцлага;
- Бүлэг 5. Төгсгөлийн заалт.

Тус хуулийн зорилго нь эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, донор, реципиент болон эмнэлгийн байгууллагуудын эрх, үүргийг тогтоох, шилжүүлэн суулгахтай холбоотой харилцааг зохицуулахад оршино.

Хуулийн 1-р бүлэгт хуулийн нэр томъёо, шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаа явуулах нөхцөл, эд, эрхтэн авах, боловсруулах, шилжүүлэн суулгах эмнэлгийн байгууллагад тавигдах шаардлага, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах заалт, реципиентээс зөвшөөрөл авах зэргийг тусгасан байна. Тус хуульд эд, эрхтэн, тархины үхэл, амьгүй донор, реципиент зэрэг нэр томъёоноос гадна шилжүүлэн суулгах ажилбар, шилжүүлэн суулгаж буй эрхтэн зэрэг нэр томъёог мөн тусгажээ.

Хуулийн 2-р зүйлд эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах ажилбар явуулах нөхцөл, зарчмыг тогтоож өгсөн ба амьд, эсхүл амьгүй донороос эд эрхтэн авч шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааг гагцхүү бусад арга хэмжээ өвчтөний амь нас, эрүүл мэндийг хангаж чадахгүй нөхцөлд явуулахаар заасан байна. Мөн донорын бичгээр гаргасан зөвшөөрөлд өөрөөр заагаагүй бол мөнгөн, болон бусад нөхөн олговор авахыг хориглоно. Эд, эрхтэнг шилжүүлэн асуулгах үйл ажиллагааг сурталчлахыг хориглоно.

Хуулийн 3-р зүйлд шилжүүлэн суулгах эд, эрхтний жагсаалтыг Бүгд Найрамдах Улсын Засгийн газраас тогтооно. Амьд донороос зөвхөн хос эрхтний нэгийг, тухайн эд, эрхтний хэсгийг авсан тохиолдолд донорын эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлөхгүй хос бус эрхтний хэсэг, эсхүл эдийг шилжүүлэн суулгахаар авч болно.

Шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаанд хиймэл, эсхүл амьтнаас авсан эд, эрхтэнг хэрэглэж болно. Амьтнаас авсан эд, эрхтэнг шилжүүлэн суулгахад тавигдах нөхцөл, журам, хязгаарлалтыг Бүгд Найрамдах Улсын Засгийн газар тогтооно.

Хуулийн 2-р бүлэгт амьгүй донороос эд, эрхтнийг шилжүүлэн суулгах зорилгоор авахтай холбоотой харилцааг зохицуулсан. Амьгүй донороос эд, эрхтнийг шилжүүлэн суулгах зорилгоор авах ажиллагааг гагцхүү тухайн донор амьд байх хугацаандаа донор болох зөвшөөрлийг бичгээр гаргасан тохиолдолд явуулна. Амьгүй донор болохыг тархины үхлийн эмнэлзүйн шалгуураар тодорхойлох ба тухайн шалгуурыг тогтоох комисст шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаатай холбоотой эмч, мэргэжилтнүүдийг оролцуулахыг хориглоно. Шүүхийн шинжилгээний байгууллагаас шинжилгээ явуулах шаардлагатай тохиолдолд шинжээчийн зөвшөөрлийг авна.

Хуулийн 10-р бүлэгт амьд донороос эд, эрхтнийг шилжүүлэн суулгах зорилгоор авахтай холбоотой харилцааг зохицуулж байна. Амьд донороос эд, эрхтнийг шилжүүлэн суулгах зорилгоор авахдаа тухайн донорт учирч болзошгүй хүндрэл, эрсдэлийн талаар шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаа явагдахаас 15 хоногийн өмнө бичгээр танилцуулна. Донор нь эд, эрхтнээ өгөхдөө бичгээр зөвшөөрөл гаргана. Эд, эрхтэнг улсын хилээр гаргахыг хориглоно. Донорын эд, эрхтэнг улсын хилээр оруулах журмыг Засгийн газар батална. Донорын үйл ажиллагаа нь сайн дурын үндсэн дээр явагдах ба дараах этгээдээс эд, эрхтэн авахыг хориглоно. Үүнд:

- 18 нас хүрээгүй хүүхэд (чөмөг шилжүүлэн суулгахаас бусад тохиолдолд);
- хөгжлийн бэрхшээлтэй болох нь холбогдох журмын дагуу тогтоогдсон иргэн;
- жирэмсэн эмэгтэй;
- шоронд хоригдож байгаа этгээд (төрөл, садандаа эд, эрхтнээ хандивлагчаас бусад).

Түүнчлэн, реципиентийн амь нас, эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлөх өвчнөөр өвчилсөн этгээдийн эд, эрхтэнг авахыг хориглоно. Мөн эд, эрхтнийг нь авах зорилгоор албадаж буй этгээдэд хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ. Донор нь эд, эрхтнээ өгөхтэй холбоотой гарч болзошгүй аюул, эрсдэлийн талаар мэдээлэл авах, эд, эрхтэн авахтай холбоотой гарсан хүндрэлийг үнэгүй эмчлүүлэх эрхтэй байх ба эмчилгээг тухай үйл ажиллагаа явагдсан эмнэлэг зохион байгуулна.

Хуулийн 4-р бүлэгт эрүүл мэндийн байгууллагатай холбоотой харилцааг зохицуулсан байна. Донор болон реципиентийн эрүүл мэндийн нууцыг хадгалах ба эмч болон эрүүл мэндийн ажилтнууд нь тухай этгээдийн зөвшөөрөлгүй холбогдох мэдээллийг ил болгохыг хориглоно. Дээрх заалтыг зөрчсөн этгээдэд хуульд заасан хариуцлага ногдуулна. Донор болон реципиенттэй холбоотой мэдээллийг зөвхөн эрүүгийн, эсхүл иргэний хэрэг үүссэн, хянан хэлэлцэгдэж байгаа тохиолдолд шүүх, прокурор, мөрдөн байцаах албанд гаргаж өгч болно.

Донор болон реципиентийн эрүүл мэндэд эд, эрхтэн авах, шилжүүлэн суулгах журам, нөхцөлийг зөрчсөний улмаас хүндрэл гарсан тохиолдолд эрүүл мэндийн байгууллага нь хуульд заасан хариуцлага хүлээнэ гэсэн байна.

МОЛДОВ

Молдов Улсад анх 1960-аад оноос донорын ясны хэсгийг шилжүүлэн суулгах ажиллагаа хийгдсэнээр шилжүүлэн суулгах ажиллагааны суурь тавигдсан гэж үздэг. 1982-1999 онуудад бөөр шилжүүлэн суулгах ажиллагаа хийгдэж байсан ч эрх зүйн орчин хангалтгүй байсны улмаас донорын болон шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаа түр зогссон. 2008 онд “Хүний эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах тухай” хууль батлагдсанаар шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаа сэргэж 2011 оноос амьд донороос бөөр, 2013 онд амьд донороос элэг, харин 2014 оноос амьгүй донороос эд, эрхтэн авах мэс заслууд тус тус хийгдэж байна.

Молдов Улс нь Европын хамгийн бага орлоготой орнуудын нэг бөгөөд тус улсын иргэд нь эд, эрхтний наймааны гэмт хэрэгт хамгийн ихээр өртдөг орны тоонд ордог байсан ба дээрх асуудлыг шийдвэрлэх, мөн холбогдох эрх зүйн орчныг Европын Холбоонд мөрдөгдөж буй дүрэм стандартад нийцүүлэх зэрэг арга хэмжээнүүд 2008 онд батлагдсан донор болон шилжүүлэн суулгахтай холбоотой харилцааг зохицуулж буй хуульд тусгалаа олжээ.

Эрхтэн шилжүүлэн суулгах харилцааны эрх зүйн орчин

Тус улсад донор болон эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгахтай холбоотой харилцааг 2008 онд батлагдсан Хүний эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах тухай хуулиар зохицуулж байна. Тус хууль нь нийт 11 бүлэг 33 зүйлээс бүрдэх ба донор болон реципиентын эрхийг хамгаалах, хүний амь насыг аврах, эрүүл мэндийг хамгаалах зорилгоор эд, эс, эрхтэн шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааг дэмжих, хүний эд, эрхтний наймаанаас сэргийлэх зорилготой. Хуулийн хамрах хүрээ нь нөхөн үржихүйн эрхтэн, үр хөврөлийн эсхүл ургийн эд, эс, эрхтэн, мөн цус, түүнээс

гаргаж авсан бүтээгдэхүүнээс бусад хүний бүхий л эд, эс, эрхтнийг шилжүүлэн суулгах харилцааг зохицуулахад чиглэгдэж байна.

Хуулийн 1-р бүлэг нь Нийтлэг үндэслэлийг тусгасан ба хуулийн нэр томьёо болон шилжүүлэн суулгахад баримтлах үндсэн зарчмуудыг тусгасан байна. Донорын болон шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаанд дараах зарчмыг баримтална:

- a) эд, эс, эрхтэн шилжүүлэн суулгахтай холбоотойгоор ялгаварлан гадуурхалгүйгээр хүн бүрийн нэр төр, болон бусад хүний эрх, эрх чөлөөг хүндэтгэнэ;
- b) амьд болон амьгүй донороос хүний эд, эс, эрхтэн авч шилжүүлэн суулгах эмчилгээг эмчилгээний өөр үр дүнтэй аргууд байхгүй тохиолдолд реципиентэд эмчилгээний зориулалтаар хийнэ;
- c) хүний эрхтэн, эд, эсийг шилжүүлэн суулгах ажиллагааны бүхий л явцад мэргэжлийн стандарт, эрх үүргийг хангана;
- d) донороос реципиентэд эд, эрхтэн, шилжүүлэн суулгахад эд, эс, эрхтнийг авах, хадгалах, хуваарилах явц дахь шат дамжлагын хяналт буюу эд, эс, эрхтнийг олж тогтоох боломжтой байна;
- e) хүний хувийн эрх, эрх чөлөөг хамгаалах, хүний биеийн хэсгийг худалдахаас урьдчилан сэргийлэх;
- f) шилжүүлэн суулгах эмчилгээнд хамрагдах эрх тэгш боломжоор хангах.

Хуулийн 2-р бүлэг нь шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааны зохион байгуулалт, эд, эрхтний хуваарилалт, чанарын хяналт зэргийг тусгасан байна. Хуульд заасны дагуу Эрүүл мэндийн яамны харьяа Шилжүүлэн суулгах агентлаг нь хүний эд, эс, эрхтэн шилжүүлэн суулгах үндэсний бодлогыг хэрэгжүүлэх, эмчлүүлэгчдийн шилжүүлэн суулгах ажиллагаанд тэгш хамрагдах боломжийг бүрдүүлэх чиг үүрэг бүхий төрийн агентлаг мөн. Агентлагийн үйл ажиллагааны дүрэм, журам, зохион байгуулалт, бүтэц орон тоог Засгийн газар батална. Тус агентлаг нь үндэсний хэмжээн дэх бүхий л шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааг зохион байгуулах, хяналт тавих үүрэгтэй холбоотойгоор дараах эрхийг хэрэгжүүлнэ:

- a) эд, эс, эрхтэнг авах, хандивлах үйл ажиллагаа;
- b) реципиентын хүлээлгийн жагсаалтыг хөтөлж, хадгалах;
- c) эд, эрхтний донорын жагсаалтыг хөтөлж, хадгалах;
- d) эд, эс, эрхтнийг хуваарилах;
- e) эд, эс, эрхтнийг дотоод болон олон улсын хэмжээнд солилцох, тээвэрлэх;
- f) шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаа явуулах байгууллага, багийг сонгох;
- g) эд, эс, эрхтний чанарын стандартыг хангуулах;
- h) бүхий эд, эс, эрхтнийг олж тогтоох боломжоор хангах;
- i) шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааны үр дүнг хянах, баталгаажуулах;
- j) эрүүл мэндийн ажилтнуудыг сургах, олон нийтэд шилжүүлэн суулгах ажиллагааны талаар мэдлэг, мэдээлэл олгох;

Хуулийн 7-р зүйлд эмнэлзүйн сөрөг үр дагавар бүхий шилжүүлэн суулгах кэйсүүдийг тогтоох, мэдээлэх, хянан шалгах талаар тусгасан байна. Агентлаг нь шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаанд хамаарах эмнэлзүйн хувьд ноцтой сөрөг үр дагавар бүхий кэйсүүдийг тогтоох, мэдээлэх, хянан шалгах тогтолцоог бүрдүүлнэ. Шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаатай холбоотой бүх тусгай мэргэжлийн эмч нар болон бусад шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаа эрхэлж буй байгууллагуудад дээрх

кэйсүүдийн талаар мэдээлэл түгээнэ. Шилжүүлэн суулгах эрх бүхий этгээд, байгууллага нь дээрх кэйсийн талаар Агентлагт нэн даруй мэдэгдэнэ.

Хуулийн 3-р бүлэгт шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаанд эрх олгохтой холбоотой харилцааг тусгасан байна. Шилжүүлэн суулгах зорилгоор эд, эс, эрхтэн авах, хадгалах үйл ажиллагааг зөвхөн Агентлагаас санал болгосны дагуу Эрүүл мэндийн яамнаас зөвшөөрөл авсан байгууллага гүйцэтгэнэ. Зөвшөөрөл олгох шалгуурыг Засгийн газар тогтооно.

Хуулийн 4-р бүлэг нь нас барагчийн цогцсноос эд, эс, эрхтэн авахтай холбоотой харилцааг зохицуулсан байна. Гагцхүү Эрүүл мэндийн яамнаас баталсан журмын дагуу үхлийг тогтоосны үндсэн дээр цогцсноос эд, эс, эрхтэнг авна. Ингэхдээ тархины үхлээс гадна цусны эргэлт болон амьсгал бүрэн зогссонг тогтоосон нөхцөлд эд, эрхтнийг шилжүүлэн суулгахаар авч болно. Үхлийг тогтоож буй эмч нар нь эд, эс, эрхтэн авах, шилжүүлэн суулгах ажиллагаанд оролцох эмч нар болон боломжит реципиентийн эмчлэгч эмч байж болохгүй.

Хуульд заасны дагуу эд, эрхтнийг гагцхүү амьддаа зөвшөөрөл өгсөн этгээдээс авч болох бөгөөд нас барагч нь амьддаа донор болохоос татгалзсан шийдвэрээ бичгээр гаргасан, эсхүл бусад хуульд заасан журмын дагуу гаргасан тохиолдолд түүний эд, эс, эрхтэнг авахыг хориглоно.

Донор болох эсэхтэй холбоотой шийдвэр байхгүй тохиолдолд нас барагчийн эцэг, эх, ах, эгч, дүү, хүүхэд, эхнэр, нөхөр, эсхүл хуулийн төлөөлөгч нь бичгээр эд, эрхтнийг хандивлахыг татгалзсан шийдвэр гаргаагүй тохиолдолд эд, эрхтнийг авахыг зөвшөөрнө.

Дээрх этгээдүүд байхгүй, эсхүл дээрх этгээдүүдийн мэдээлэл олдоогүй тохиолдолд тухайн этгээдийн эд, эс, эрхтнийг авахыг зөвшөөрнө. Нас барагчийн цогцсоос эд, эс, эрхтэн авч буч мэргэжилтнүүд нь тухайн цогцсын харагдах байдлыг хэвийн болгох үүргийг хүлээх ба шаардлагатай тохиолдолд мэс ажилбар хийж гүйцэтгэнэ.

Хуулийн 5-р бүлэг нь амьд донороос эд, эс, эрхтэн авахтай холбоотой харилцаа болон зөвшөөрөл олгох бие даасан комиссын бүрэн эрхийг тогтоож өгсөн байна. Амьд донороос эд, эс, эрхтэн авахыг гагцхүү эдийн тохироо бүрдсэн амьгүй донорын эд, эс, эрхтэн байхгүй тохиолдолд зөвшөөрнө. Ингэхдээ насанд хүрсэн, эрх зүйн чадамж бүхий этгээд нь донор болох хүсэлтээ бичгээр сайн дурын үндсэн дээр гаргаж, түүнийг бие даасан Зөвшөөрөл олгох комиссоос зөвшөөрсөн тохиолдолд эд, эс, эрхтнийг авахыг зөвшөөрнө.

Шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаатай холбоотой гарч болзошгүй эрсдэл, эд, эс, эрхтнийг авснаар бие махбод, сэтгэл санаа, гэр бүл болон ажил мэргэжлийн хувьд гарах үр дагаврын талаар танилцуулсны үндсэн дээр зөвшөөрөлд гарын үсэг зуруулахыг зөвшөөрнө. Донор болох зөвшөөрлийн хуудасны загварыг Засгийн газар батална.

Зөвшөөрөл олгох бие даасан комиссыг Эрүүл мэндийн яам, Засгийн газраас баталсан журмын дагуу байгуулах бөгөөд тус комисс нь албан ёсны эрх зүйн статусгүй байна. Комисс нь Агентлагийн үйл ажиллагаатай холбоогүй гишүүдээс бүрдэх бөгөөд үүнд: Эрүүл мэндийн яамны Мэргэжлийн зөвлөлийн төлөөлөл, сэтгэл зүйч, сэтгэл мэдрэлийн эмч, Ёс зүйн хорооны төлөөлөл, Дотоод явдлын яамны Хүний наймаатай тэмцэх асуудал хариуцсан төлөөлөгч, мөн Ерөнхий Прокурорын газрын төлөөлөгч байна. Комисс нь дараах эрхийг хэрэгжүүлнэ:

- 1) Зөвшөөрөл олгох бие даасан комисс нь эмчлүүлэгчдийн эрх хангагдаж байгаа эсэхэд хяналт тавих, эд, эрхтэн авах процедурыг үр дүнтэй байлгах, донорын үйл ажиллагаа болон донор болох зөвшөөрлийг хуулийн дагуу авч, явуулж байгааг хангуулах үүднээс, донор нь дараах мэдээллийг авсан эсэхэд хяналт тавина:
 - a) Донорын үйл ажиллагаатай холбоотой эрсдэл, үр дагаврын талаар мэдээлэл авсан;
 - b) Донорын үйл ажиллагааны талаар болон холбогдох эрсдэлийн талаар мэдээлэл авсан;
 - c) Донорын үйл ажиллагаанд санхүүгийн урамшуулал авахыг хуулиар хориглосон, донорын үйл ажиллагаатай гарсан бүхий л зардал, хохирлыг нөхөн төлүүлэх эрхтэй ба тодорхой зардал болон хохиролд нөхөн төлбөр олгох талаарх мэдээлэл авсан;
 - d) Ямарваа нэгэн байдлаар эд, эс, эрхтнээ өгөхөөр албадуулаагүй;
 - e) Донорын үйл ажиллагаа эхлэхээс өмнө эд, эс, эрхтнээ өгөхөөс татгалзах эрх эдлэх талаар мэдээлэлтэй;
- 2) Зөвшөөрөл олгох бие даасан комисс нь эмчлүүлэгчдийн эрх хангагдаж байгаа эсэхэд хяналт тавих, эд, эрхтэн авах процедурыг үр дүнтэй байлгах, донорын үйл ажиллагаа болон донор болох зөвшөөрлийг хуулийн дагуу авч, явуулж байгааг хангуулах үүднээс, реципиент нь дараах мэдээллийг авсан эсэхэд хяналт тавина:
 - a) Донороос эд, эс, эрхтэн авахад гарах эрсдэл болон шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаатай холбоотой эрсдэл, үр дагаврын талаар мэдээлэл авсан;
 - b) Донорт санхүүгийн урамшуулал олгохыг хуулиар хориглосон, мөн тулган шаардах, албадаж, эсхүл сүрдүүлэх замаар эд, эс, эрхтнээ шилжүүлэн суулгахаар эсхүл бусад зорилгоор хандивлуулах үйл ажиллагаа нь хууль бус болохыг;
 - c) Донор нь эд, эс, эрхтнээ аль ч үед хандивлахаас татгалзах эрхтэй болохыг;
 - d) Зөвшөөрөл олгох бие даасан комисс нь донор болон шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаа нь хүмүүнлэгийн зорилгоор, ямарваа нэгэн авлагагүй, сайн дурын үндсэн дээр явагдаж байгаа эсэхэд хяналт тавина.

Хуулийн 6-р бүлэг нь донорыг сонгох зарчим болон эд, эсийг хадгалахтай холбоотой харилцааг зохицуулж байна. Эд, эс, эрхтнээ хандивлахаар сонгогдсон бүх донорууд нь шаардлагатай үзлэг, шинжилгээнд хамрагдах ба реципиентэд халдварлах өвчин халдаахаас урьдчилан сэргийлнэ арга хэмжээ авна.

Донороос авсан эд, эс, эрхтэн нь шууд хэрэглэгдэхгүй бол тэдгээрийн зөвхөн Агентлагаас зөвшөөрөл олгосон эд, эсийн нөөц банканд хадгалж болно. Эд, эсийг импортлох, экспортлох асуудлыг гагцхүү Агентлагаас зөвшөөрөл авсан эд, эсийн нөөц банк хариуцна. Зөвшөөрөл авсан эд, эсийн нөөц банк нь олон улсын стандартад нийцүүлэн үйл ажиллагаагаа явуулах бөгөөд 2 жил тутам хяналт, шалгалт явагдана.

Хуулийн 7-р бүлэг нь донор болон реципиентын мэдээлэл авах эрхийг хангах болон эд, эс, эрхтний гарал үүсэл, шат дамжлагын хяналт болон мэдээллийн индексжүүлэлттэй холбоотой харилцааг зохицуулж байна. Эд, эс, эрхтний гарал үүсэл, шат дамжлагын хяналт болон мэдээллийн индексжүүлэлттэй

холбоотой асуудлыг Агентлаг хариуцах бөгөөд холбогдох тогтолцоог бүрдүүлж, хяналт тавьж ажиллана.

Шилжүүлэн суулгах эд, эс, эрхтнийг авах, шилжүүлэн суулгах эрх бүхий мэргэжлийн эмч нар нь реципиент, донор, эсхүл/мөн гэр бүлийн гишүүдэд шилжүүлэн суулгах ажиллагаа, эд эсгийн тохирооны шинжилгээ зэргийн талаарх нарийн мэдээллийг ойлгогдох байдлаар тайлбарлаж, мэдээлэл өгнө.

Донорт реципиентын талаарх мэдээллийг, реципиентэд донорын талаарх мэдээллийг гагцхүү тэдгээрийн харилцан зөвшөөрсний үндсэн дээр ил болгож болно.

Хуулийн 8-р бүлэгт ашиг олохыг хориглох талаар тусгасан. Хуульд заасны дагуу эд, эс, эрхтнийг худалдах, худалдаж борлуулахыг болон холбогдох сурталчилгааг хориглоно. Харин донорын үйл ажиллагаатай гарсан зардлыг нөхөн олгох болон хохирлыг барагдуулахыг зөвшөөрсөн байна.

Хуулийн 28-р зүйлээр хүний, эд, эс, эрхтний наймааг хориглосон байна. Хүний, эд, эс, эрхтний наймааны гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдэд эрүүгийн хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

Хуулийн 9-р бүлэг нь шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааны санхүүжилттэй холбоотой асуудлыг зохицуулсан байна.

Агентлагийн үйл ажиллагааг улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ. Шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаатай холбоотой шилжүүлэн суулгах, шалгалт, шинжилгээ, эмнэлэгт хэвтүүлэх, мэс засал, эмчилгээ, мэс заслын дараах эмчилгээ болон холбогдох бусад зардлыг дараах эс үүсвэрээс санхүүжүүлж болно.

a) Үндэсний эрүүл мэндийн даатгалын компани;

b) Улсын төсөв;

c) Холбогдох хуульд заасны дагуу эмчлүүлэгчийн эрүүл мэндийн үйлчилгээний төлбөр;

d) Тухайн шилжүүлэн суулгах ажиллагаанд хамааралгүй этгээд, буяны байгууллага болон бусад этгээдийн хандиваас бүрдэнэ.

Эрүүл мэндийн яам болон Үндэсний эрүүл мэндийн даатгалын агентлаг нь хандивласан хөрөнгө болон донорын үйл ажиллагаатай гарсан зардлын талаарх мэдээллийг ил тод байлгах тогтолцоог бүрдүүлнэ.

Хуулийн 10-р бүлэгт хуулийн хариуцлага болон маргаан хянан шийдвэрлэх асуудлыг тусгасан байна. Донор, шилжүүлэн суулгах ажиллагааг хуульд заасан заавар, журмын дагуу гүйцэтгээгүйн улмаас донор, эсхүл реципиентын эрүүл мэндэд хүндрэл, хохирол учирсан тохиолдолд холбогдох эрүүл мэндийн байгууллага хариуцлага хүлээнэ. Донор болон шилжүүлэн суулгах ажиллагаатай холбоотойгоор эмч, эсхүл зөвшөөрөл олгох, хянах ажиллагаанд оролцож буй бусад этгээд хууль болон бусад норматив баримт бичигт заасан заавар, журмын дагуу үйл ажиллагаа явуулаагүй бол хуульд заасан хариуцлага хүлээнэ.

Энэхүү хуульд заасан үйл ажиллагаа явуулахад гарсан маргааныг холбогдох хуулиар зохицуулна.

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

http://anh.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=305:organ-nakli-merkezi&catid=982:poliklinikler&Itemid=404

<http://bodrumdh.saglik.gov.tr/index.php/organ-bagisi>

<https://bmcmecine.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12916-014-0131-1>
<http://ijme.in/articles/after-presumed-consent-a-review-of-organ-donation-in-singapore/?galley=html>

<http://kisi.deu.edu.tr/bulent.cavas/ders/bok3.pdf>

<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m1991-19912-1009>

<http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2001/en20010101.pdf>

<http://www.irodat.org/?p=database&c=FI&year=2014#data>

http://www.medscape.com/viewarticle/716188_1

<http://www.organdonationrates.org/p/organ-donor-rate-map.html>

<http://www.organnaklibilindirime.org/index.html>

<http://www.tonkkd.org/tr/default.asp>

http://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=906:organ

<http://www.vantaa2016.fi/en/vantaa2016/for-partners/say-yes-to-transplantation>

<http://www.washleestone.com/illegal-organ-trafficking/>

<http://www.who.int/bulletin/volumes/85/1/07-020107/en/>

<http://www.who.int/bulletin/volumes/85/12/06-039370/en/>

https://academic.oup.com/bja/article/108/suppl_1/i48/237865/International-practices-of-organ-donation

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74698/STM_Elinluovutus_Enkk_u_B5_nettiin.pdf?sequence=1

<https://newrepublic.com/article/119963/us-organ-transplant-law-needs-reform-let-donors-get-reimbursed>

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc062/kanuntbmmc062/kanuntbmmc06202238.pdf

<https://www.tonv.org.tr/>

Монгол улсын "Донорын тухай" хууль/ 2000 он/ ба УИХ-д өргөн барьсан "Донорын тухай" хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн агуулга, бүтцийн харьцуулалт

Донорын тухай хууль 2000 он	Донорын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл 2016 он
<p align="center">ДОНОРЫН ТУХАЙ НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ Нийтлэг үндэслэл</p> <p align="center">1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт</p> <p>1.1. Энэ хуулийн зорилт нь бусдын эрүүл мэндийг сайжруулах, амь насыг аврахын тулд хүмүүнлэг сэтгэлээр сайн дураараа цус, эд эрхтнээ үнэ төлбөргүй өгөх, амьд болон амьгүй донорын эд, эрхтэнг шилжүүлэн суулгах зорилгоор авах, цус, цусан бүтээгдэхүүн, эд эрхтэнг эмчилгээний зориулалтаар хэрэглэхээр авах, шинжлэх, боловсруулах, хадгалах, тээвэрлэх, хэрэглэх, экспортлох, импортлох, донорын үйлсийг сурталчлах, түүнд иргэдийг татан оролцуулахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино. /Энэ хэсэгт 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар нэмэлт оруулсан/</p>	<p align="center">ДОНОРЫН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/ НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ Нийтлэг үндэслэл</p> <p align="center">1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилго</p> <p>1.1.Энэ хуулийн зорилго нь хүний эрүүл мэндийг хамгаалах, амь насыг нь аврах зорилгоор сайн дураараа цус, эс, эд, эрхтнээ үнэ төлбөргүй өгөх, шилжүүлэн суулгах, цусны аюулгүй байдлыг хангах цогц үйл ажиллагаа болон уг үйл ажиллагааны талаархи төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, албан тушаалтан, иргэний эрх, үүрэгтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.</p>
<p>2 дугаар зүйл. Донорын тухай хууль тогтоомж</p> <p>2.1. Донорын тухай хууль тогтоомж нь Үндсэн хууль, Эрүүл мэндийн тухай хууль, Иргэний эрүүл мэндийн даатгалын тухай хууль, энэ хууль, тэдгээртэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.</p> <p>2.2. Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөрөөр заасан бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.</p>	<p>2 дугаар зүйл.Донорын тухай хууль тогтоомж</p> <p>2.1.Донорын тухай хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Эрүүл мэндийн тухай хууль, Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хууль болон энэ хууль, тэдгээртэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.</p> <p>2.2.Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөрөөр заасан бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.</p>
<p>3 дугаар зүйл. Хуулийн нэр томъёо</p> <p>3.1. Энэ хуульд хэрэглэсэн дараахь нэр томъёог дор дурдсан утгаар ойлгоно:</p> <p>3.1.1. "хүний эд, эрхтэн" гэж хүний цус, нөхөн үржихүйн эд /өндгөвч, төмсөг, өндгөн эс, сүн/-ээс бусад эд, эрхтэнг; /Энэ заалтад 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/</p> <p>3.1.2. "амьд донор" гэж бусдын эрүүл мэндийг сайжруулах, амь насыг аврахад зориулан түргэн нөхөн төлждөг эд /арьс, чөмөг/, эрхтэн эсхүл хос эрхтнийхээ нэгийг өгөгчийг; /Энэ заалтад 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар нэмэлт оруулсан/</p>	<p>3 дугаар зүйл.Хуулийн нэр томъёо</p> <p>3.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог дор дурдсан утгаар ойлгоно:</p> <p>3.1.1."хүний эс, эд, эрхтэн" гэж хүний эрхтэн, эрхтний хэсэг, эс болон эдийн нийлмэл бүрдлийг;</p> <p>3.1.2."амьд донор" гэж хүний эрүүл мэндийг хамгаалах, амь насыг аврахад зориулан эс, эд, эрхтэн болон эрхтний хэсгээ сайн дураар өгөгчийг;</p> <p>3.1.3."амьгүй донор" гэж тархи нь бүрэн үхэж үйл ажиллагаа нь эргэшгүй алдагдсан, нас барсан нь тогтоогдсоны дараа үйл ажиллагаа нь хэвийн явагдаж байгаа зарим эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгахаар авч болох цогцсыг;</p>

3.1.3. "цусны донор" гэж бусдын эрүүл мэндийг сайжруулах, амь насыг аврахад зориулан сайн дураараа цусаа өгөгчийг;
3.1.4. "амьгүй донор" гэж тархины үйл ажиллагаа эргэшгүй алдагдаж, нас барсан нь тогтоогдсоны дараа хэвийн үйл ажиллагаатай байгаа болон зохих шаардлага хангасан зарим эд, эрхтэнг нь шилжүүлэн суулгах зорилгоор авч болох цогцсыг;
[/Энэ заалтад 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар нэмэлт оруулсан/](#)
3.1.5. "эдийн тохироо" гэж донор болон реципиентийн эд, эс удам зүйн шинжээрээ тохирох зэрэглэлийг;
[/Энэ заалтыг 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан/](#)
3.1.6. "реципиент" гэж амь насыг нь аврах, эрүүл мэнд, гоо сайхныг нь сайжруулах зорилгоор донорын цус сэлбүүлэх, эд, эрхтэнг шилжүүлэн суулгуулах зайлшгүй шаардлагатай хүнийг;
3.1.7. "цусны байнгын донор" гэж жилд хоёр ба түүнээс дээш удаа цусаа өгөгчийг;
[/Энэ заалтыг 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан/](#)
3.1.8. [/Энэ заалтыг 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар хүчингүй болсонд тооцсон/](#)
3.1.9. "донорын цус сэлбэх" гэж эмчилгээний зориулалтаар реципиентэд цусны донороос авч бэлтгэсэн цус, цусан бүтээгдэхүүн сэлбэхийг.
[/Энэ заалтыг 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар нэмсэн/](#)

3.1.4. "**тархины үхэл**" гэж тархины болон тархины багана хэсгийн бүхий л үйл ажиллагаа эргэж сэргэшгүйгээр алдагдаж зогссон байдлыг;
3.1.5. "**цусны донор**" гэж хүний эрүүл мэндийг хамгаалах, амь насыг аврахад зориулан сайн дураараа цусаа өгөгчийг;
3.1.6. "цусны байнгын донор" гэж жилд хоёр ба түүнээс дээш удаа цусаа өгөгчийг;
3.1.7. "**цус, цусан бүтээгдэхүүн**" гэж эмчилгээний зорилгоор донорын цуснаас үйлдвэрлэлийн аргаар бэлтгэсэн бүтээгдэхүүнийг;
3.1.8. "**цус, цусны бүрэлдэхүүн хэсэг**" гэж эмчилгээний ач холбогдол бүхий бүхэл цус, цусны эс, сийвэнг;
3.1.9. "**цусны аюулгүй байдлыг хангах цогц үйл ажиллагаа**" гэж донорын үйлсийг сурталчлах, алдаршуулах, урамшуулах, цусны донор элсүүлэх, цус, цусны бүрэлдэхүүн хэсгийг авах, шинжлэх, боловсруулах, хадгалах, тээвэрлэх, хэрэглэх, экспортлох, импортлох ажиллагааг;
3.1.10. "реципиент" гэж амь насыг нь аврах, эрүүл мэндийг хамгаалах зорилгоор донорын цус, цусан бүтээгдэхүүн сэлбүүлэх, эс, эд, эрхтэнг шилжүүлэн суулгуулах зайлшгүй шаардлагатай хүнийг;
3.1.11. "эс, эдийн тохироо" гэж донор болон реципиентийн эд, эс нь удам зүйн шинжээрээ тохирохыг;
3.1.12. "**хүйн цус**" гэж нярайн хүй таслагдсаны дараа ихсийн хүйн судсанд байгаа цусыг;
3.1.13. "**үүдэл эс**" гэж хүйн цус, захын цус, ясны хэмээс гаргаж авсан эсийн бүрдлийг;
3.1.14. "**бэлгийн эс**" гэж эр болон эм бэлгийн эсийг;
3.1.15. "**донор бэлгийн эс**" гэж өөр хүний эр, эм бэлгийн эсийг;
3.1.16. "**тээгч эх**" гэж бусдын үр хөврөлийг тээж, хүүхэд төрүүлэх эмэгтэйг;
3.1.17. "**хүний эс, эд, эрхтнийг авах**" гэж амьд болон амьгүй донороос эс, эд, эрхтэн болон эрхтний хэсгийг эмнэлгийн нөхцөлд авахыг;
3.1.18. "**шилжүүлэн суулгахт**" гэж эмнэлгийн нөхцөлд донорын эс, эд, эрхтэн болон эрхтний хэсгийг авч реципиентэд суулгах мэс ажилбарыг;
3.1.19. "**эрхтэн шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааг зохицуулах нэгж/алба**" /цаашид зохицуулах нэгж/алба гэх/ гэж донорын эс, эд, эрхтэн хадгалах, тээвэрлэх, хуваарилах үүрэг бүхий нэгж/албыг;
3.1.20. "**сорьц**" гэж судалгаа, оношилгоо, эмчилгээ болон урьдчилан сэргийлэх зорилгоор хүнээс авсан цус, эс, эд, эрхтний хэсгийг.

	<p>4 дүгээр зүйл.Донорын үйл ажиллагаанд баримтлах зарчим</p> <p>4.1.Донорын үйл ажиллагаанд дараах зарчмыг баримтална:</p> <p>4.1.1.хүний эрхийг дээдлэх;</p> <p>4.1.2.хүмүүнлэг, энэрэнгүй байх;</p> <p>4.1.3.ялгаварлан гадуурхахгүй байх;</p> <p>4.1.3.аюулгүй байдлыг хангах;</p> <p>4.1.4.хувь хүний нууцыг хамгаалах;</p> <p>4.1.5.авлагагүй, сайн дурын байх.</p>
	<p>ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ ДОНОРЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ УДИРДЛАГА, БҮТЭЦ, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ</p> <p>5 дугаар зүйл.Донорын үйл ажиллагааг удирдан зохион байгуулах удирдлагын тогтолцоо</p> <p>5.1.Цусны аюулгүй байдлыг хангах цогц үйл ажиллагааны удирдлагын тогтолцоо нь эрүүл мэндийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага, нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, Засаг дарга, Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 15.1-д заасан байгууллага, Монголын улаан загалмайн нийгэмлэгийн удирдлагаас бүрдэнэ.</p> <p>5.2.Хүний эс, эд, эрхтнийг шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааны удирдлагын тогтолцоо нь эрүүл мэндийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага, зохицуулах нэгж /алба болон эрүүл мэндийн байгууллагын удирдлагаас бүрдэнэ.</p> <p>6 дугаар зүйл.Донорын үйл ажиллагааны талаархи Засгийн газрын бүрэн эрх</p> <p>6.1.Донорын үйл ажиллагааны талаар Засгийн газар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:</p> <p>6.1.1.цусны аюулгүй байдал, хүний эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах талаар баримтлах бодлогыг батлах, хэрэгжилтэд хяналт тавих;</p> <p>6.1.2.донорын үйл ажиллагааны асуудлаар өөрийн бүрэн эрхийн хүрээнд Засгийн газар хоорондын болон олон улсын байгууллагатай гэрээ, хэлэлцээр хийх;</p> <p>6.1.3.цусны аюулгүй байдал, донорын эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах тогтолцоог бүрдүүлэх, түүнтэй холбогдон гарах зардлын санхүүжилтийн эх үүсвэрийг шийдвэрлэх;</p> <p>6.1.4.хууль тогтоомжид заасан бусад бүрэн эрх.</p> <p>7 дугаар зүйл.Эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын чиг үүрэг</p> <p>7.1.Донорын үйл ажиллагааны талаар эрүүл мэндийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:</p>

7.1.1.донорын хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг зохион байгуулах;

7.1.2.цусны аюулгүй байдлыг хангах, донорын эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах талаархи төрөөс баримтлах бодлогын төслийг боловсруулах;

7.1.3.цусны аюулгүй байдал, донорын эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаанд хяналт тавих;

7.1.4.донорын эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааг зохион байгуулах, донорын эс, эд, эрхтэнг бүртгэх, сонгох, хуваарилах, нийлүүлэх журам батлах;

7.1.5.донорын эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах тусламж, үйлчилгээний стандартыг боловсруулж, эрх бүхий байгууллагаар батлуулах;

7.1.6.энэ хуулийн 13.2-д заасан таниулах хуудасны загварыг батлах;

7.1.7.цусны донорын эрүүл мэндэд шаардлагатай үзлэг шинжилгээний төрлийг батлах;

7.1.8. хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

8 дугаар зүйл.Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, Засаг даргын бүрэн эрх

8.1.Донорын үйл ажиллагааны талаар нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, Засаг дарга дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

8.1.1.цусны донорын үйлсийг сурталчлах, эгнээг өргөжүүлэх, донор хадгалалтыг сайжруулах үйл ажиллагааг дэмжиж ажиллах;

8.1.2.харьяа нутаг дэвсгэрийн аж ахуйн нэгж, байгууллага, салбар, нэгждээ гамшгийн үеийн цус, цусан бүтээгдэхүүний нөөц бүрдүүлэх ажлыг удирдан зохион байгуулах, нөхөн сэлбэх;

8.1.3.харьяа нутаг дэвсгэрийн эрүүл мэндийн байгууллагад донорын цус, цусан бүтээгдэхүүний нөөцийг бүрдүүлэх нэмэлт санхүүжилтийг шийдвэрлэх, аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэнийг татан оролцуулах, зохион байгуулах.

9 дугаар зүйл.Зохицуулах нэгж/албаны эрх, үүрэг

9.1.Зохицуулах нэгж/алба нь донорын эс, эд, эрхтэнг шилжүүлэн суулгах талаар дараах эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ:

9.1.1.Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 15.1-д заасан байгууллагуудыг мэргэжил арга зүй, удирдлагаар хангах;

9.1.2.тархины үхэл тодорхойлох, үндэсний бүртгэл, судалгаа хийх үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах;

9.1.2.донорын эс, эд, эрхтнийг бүртгэх, сонгох, хуваарилах үйл ажиллагааг эрүүл мэндийн асуудал хариуцсан төрийн

	<p>захиргааны төв байгууллагын баталсан заавар, журмын дагуу гүйцэтгэх;</p> <p>9.1.3.амьгүй донорын бүртгэл хийх, реципиентийг хүлээх жагсаалтад бүртгэх, хяналт тавих;</p> <p>9.1.4.эрхтэн шилжүүлэн суулгах нэгдсэн мэдээллийн сан ажиллуулах;</p> <p>9.1.5.донорын эрхтэн шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааны талаархи мэдээ тайланг улсын хэмжээнд нэгтгэн гаргах, холбогдох байгууллагад хүргүүлэх;</p> <p>9.1.6.донорын эрхтэн шилжүүлэн суулгах асуудлаар иргэн, хуулийн этгээдээс ирүүлсэн өргөдөл, гомдол, хууль зөрчсөн үйлдлийн талаархи мэдээллийг хүлээн авч шийдвэрлэх;</p> <p>9.1.7.донорын эрхтэн шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаатай холбоотой байгууллага, хувь хүний нууцыг хамгаалах;</p> <p>9.1.8.донорын эс, эд, эрхтнийг хуваарилах.</p> <p>9.2.Донорыг үндэс, угсаа, хэл, арьсны өнгө, хүйс, нийгмийн гарал, байдал, хөрөнгө чинээ, эрхэлсэн ажил, албан тушаал, шашин шүтлэг, үзэл бодол, боловсролоор нь ялгаварлан гадуурхахыг хориглоно.</p> <p>9.3.Цус, цусан бүтээгдэхүүн, донорын эс, эд, эрхтэн нь ашиг олох зорилгоор бэлтгэгдсэнийг холбогдох байгууллагаас нотолсон тохиолдолд тэдгээрийг хэрэглэхийг хориглоно.</p> <p>10 дүгээр зүйл.Эрүүл мэндийн байгууллагын эрх, үүрэг</p> <p>10.1. Эрүүл мэндийн байгууллага нь дараах эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ:</p> <p>10.1.1.цус, эс, эд, эрхтнээ өгснөөс донорын эрүүл мэндэд учруулж болзошгүй хүндрэл, сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор холбогдох үзлэг, шинжилгээ хийх;</p> <p>10.1.2.Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 15.1.11-15.1.13-д заасан байгууллага тархины үхлийг тогтоох комиссыг ажиллуулах ба донорын үйл ажиллагаанд оролцох;</p> <p>10.1.3.реципиентэд тавих нөхцөл, шаардлага, үзүүлэлт хангасан хүнийг хүлээх жагсаалтад бүртгүүлэхээр зохицуулах нэгж/албанд мэдээлэх;</p> <p>10.1.4.энэ хуулийн 13.2-т заасан мэдээллийг эрүүл мэндийн байгууллага хүлээн авснаас хойш 6 цагийн дотор зохицуулах нэгж/албанд мэдэгдэх;</p> <p>10.1.4.тухайн эмнэлэгт донорын эс, эд, эрхтэн авах ажилбарыг гүйцэтгэх боломжгүй тохиолдолд амьгүй донорын эрчимт эмчилгээг үргэлжлүүлэх, зөөвөрлөх, эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах эмчилгээг хийх эмнэлэгт бэлэн байдлыг хангуулах талаар зохицуулах</p>
--	--

	<p>нэгж/албатай хамтран ажиллах; 10.1.5.амьгүй донороос эс, эд, эрхтэн авсны дараа цогцсын гадаад байдлын цэгцлэх үүргийг уг цогцсыг хадгалж байгаа эрүүл мэндийн байгууллага хүлээх. 10.2. Донорын эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах эрүүл мэндийн байгууллага нь дараах эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ: 10.2.1.амьд болон амьгүй донороос эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааг стандартын дагуу гүйцэтгэх; 10.2.2.реципиент болон донортой холбоотой бүх мэдээллийг зохицуулах нэгж /алба/-д тухай бүр мэдээлэх; 10.2.3.эрхтэн шилжүүлэн суулгах талаар олон нийтэд мэдээлэх, таниулах ажил өрнүүлж, хэвлэл мэдээллийн байгууллагатай хамтран ажиллах.</p>
<p>ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ Донор, реципиент, эрүүл мэндийн байгууллагын ажилтанд тавих шаардлага 4 дүгээр зүйл. Донорт тавих шаардлага</p> <p>4.1. Донор нь бусдын эрүүл мэндийг сайжруулах, амь насыг аврахад зориулан цус, эд, эрхтнээ өгөхдөө ашгийн төлөө бус, сайн дурын байх зарчмыг баримтлах бөгөөд донорын үйл ажиллагааг ашиг орлогын эх үүсвэр болгохыг хориглоно.</p> <p>4.2. Донор болгохоор тулган шаардаж үл болно.</p> <p>4.3. Донорыг үндэс, угсаа, хэл, арьсны өнгө, хүйс, нийгмийн гарал, байдал, хөрөнгө чинээ, эрхэлсэн ажил, албан тушаал, шашин шүтлэг, үзэл бодол, боловсролоор нь ялгаварлан гадуурхахыг хориглоно.</p> <p>4.4. Цусны донорт дараахь ерөнхий шаардлага тавигдана: 4.4.1. өөрийн эрүүл мэндийн байдал, донорын шаардлагад харшлах гаж зуршлуудыг үнэн зөвөөр мэдэгдэх; 4.4.2. эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас тогтоосон донор сонголтын заавартай танилцаж, зөвшөөрлөө бичгээр өгөх; 4.4.3.өөрийн эрүүл мэндэд байнга анхаарал тавьж шаардлагатай үзлэг, шинжилгээнд тогтоосон хугацаанд хамрагдах; /Энэ заалтыг 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан/ 4.4.4. донорын эрүүл мэндэд шаардлагатай үзлэг шинжилгээний төрлийг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага тогтооно. 4.5. Донорын эд, эрхтэнг худалдах, худалдан борлуулахаар сурталчлахыг хориглоно. Энэ нь эмнэлгийн мэргэжилтнээс хүний эрүүл мэндийг сайжруулах, амь насыг аврах зорилгоор донорын цус,</p>	<p>ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ Донор, реципиент, эрүүл мэндийн ажилтанд тавигдах шаардлага 12 дугаар зүйл.Донорт тавигдах шаардлага</p> <p>12.1.Донор нь хүний эрүүл мэндийг хамгаалах, амь насыг аврахад зориулан цус, эс, эд, эрхтнээ өгөхдөө авлагагүйгээр, сайн дурын байна.</p> <p>12.2.Донорын үйл ажиллагааг ашиг орлогын эх үүсвэр болгох, тулган шаардах, худалдахыг хориглоно.</p> <p>12.3.Цусны донорт дараахь ерөнхий шаардлага тавигдана: 12.3.1.цусны донор нь өөрийн эрүүл мэндийн байдлыг үнэн зөвөөр мэдэгдэх; 12.3.2.эрүүл мэндийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагаас тогтоосон донор сонгох шалгуур үзүүлэлттэй танилцаж, зөвшөөрлөө бичгээр өгөх.</p>

<p>эд, эрхтэн бэлтгэхийн ач холбогдлыг сурталчлах, тохироо бүхий цус, эд, эрхтэн хайх үйл ажиллагаа явуулахад хамаарахгүй. /Энэ хэсэгт 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/</p>	
<p>5 дугаар зүйл. Донор сонгох зарчим 5.1. Донорт болон донорын цус, эд, эрхтэнд дараахь зорилгоор холбогдох шинжилгээ хийнэ. Үүнд: 5.1.1. цус, эд эрхтнээ өгснөөс донорын эрүүл мэндэд аюул учруулж болох эмгэг өөрчлөлтийг илрүүлэх, гарч болзошгүй хүндрэл, сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх; 5.1.2. донорын цус, цусан бүтээгдэхүүн сэлбүүлсэн болон эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгуулсан реципиентийн эрүүл мэндэд аюул учруулж болох эмгэг өөрчлөлтийг илрүүлэх, эдийн тохироог тогтоох. /Энэ заалтыг 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан/ 5.2. Донорын цус, цусан бүтээгдэхүүнийг эмчилгээний зориулалтаар хэрэглэхэд тохирч байгаа эсэхийг холбогдох шинжилгээгээр тогтооно. 5.3. Донорын эрүүл мэндийн шалгуур, донорын цус, цусан бүтээгдэхүүнийг эмчилгээний зориулалтаар хэрэглэхэд тохирч байгаа эсэхийг тогтоох үзүүлэлт, хориглох заалтыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага тогтооно.</p>	
<p>6 дугаар зүйл. Донорын эрх 6.1. Донор нь дараахь эрхийг эдэлнэ: 6.1.1. цус, эд, эрхтнээ өгөх явцдаа өөрийн эрүүл мэнд, амь нас аюулгүй байх эрхээр бүрэн хангагдах; 6.1.2. Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 64.1.-д заасны дагуу донорын үүргээ гүйцэтгэх үед дундаж цалин хөлстэй тэнцэх олговор авах. 6.2. Цус, эд, эрхтнээ өгсөн донорын эрүүл мэндэд учирсан хохирол, гарсан хүндрэл цус сэлбүүлэх, эд эрхтэн шилжүүлэх ажилбарын технологийн заавар зөрчсөнөөс үүдсэн нь тогтоогдсон бол тухайн донор нь цус сэлбэсэн, эд, эрхтэнг шилжүүлэн суулгасан буруутай этгээдээр хохирлоо нөхөн төлүүлнэ. 6.3. Донор нь цус, эд, эрхтэн өгөхдөө тухайн ажилбарыг гүйцэтгэх байгууллагатай гэрээ байгуулах, заавал даатгуулахаас бусад даатгалд хамрагдаж болно. /Энэ хэсгийг 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан/</p>	<p>13 дугаар зүйл. Донорын эрх, үүрэг 13.1. Донор нь дараах эрх, үүрэгтэй байна: 13.1.1. цус, эс, эд, эрхтнээ өгөх явцдаа өөрийн эрүүл мэнд, амь нас аюулгүй байх эрхээр бүрэн хангагдах; 13.1.2. Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 64.1.-д заасны дагуу донорын үүргээ гүйцэтгэх үед олговор авах; 13.1.3. донорын эрүүл мэндэд учирсан хохирол, гарсан хүндрэл нь цус сэлбүүлэх, эс, эд эрхтэн шилжүүлэх ажилбар, технологийн заавар зөрчигдсөнөөс үүссэн нь тогтоогдсон бол донор нь цус сэлбэсэн, эс, эд, эрхтэнг шилжүүлэн суулгасан буруутай этгээд, байгууллагаар хохирлоо нөхөн төлүүлэх; 13.1.4. донор нь цус, эс, эд, эрхтэн өгөхдөө тухайн ажилбарыг гүйцэтгэх байгууллагатай гэрээ байгуулах, заавал даатгуулах болон бусад даатгалд хамрагдах; 13.1.5. амьд донор эрхтнээ өгсний дараа хөдөлмөрийн чадвараа алдсан тохиолдолд Нийгмийн даатгалын тухай хуулийн 28.2 дах заалтаар зохицуулах; 13.1.6. цусны донорын үйлсийг сурталчлах, донорын эгнээг өргөжүүлэх ажилд оролцох.</p>

	<p>13.2.Иргэн эрхтнээ бусдад шилжүүлэн суулгахыг зөвшөөрөхгүй тухай таниулах хуудсыг өөрийн харьяа болон эмчлэгдэж буй аль ч эрүүл мэндийн байгууллагад хандаж бичгээр үйлдэж, гарын үсгээр баталгаажуулах эрхтэй.</p> <p>13.3.Эрхтнээ бусдад шилжүүлэн суулгахыг зөвшөөрөхгүй тухай таниулах хуудсаар гаргасан шийдвэрийг хэзээ ч өөрчилж болно.</p>
<p>7 дугаар зүйл. Реципиентэд тавих шаардлага</p> <p>7.1. Үндэс, угсаа, хэл, арьсны өнгө, хүйс, нийгмийн гарал, байдал, хөрөнгө чинээ, эрхэлсэн ажил, албан тушаал, шашин шүтлэг, үзэл бодол, боловсрол харгалзахгүйгээр иргэн эрүүл мэндээ сайжруулах, амь насаа аврах, гоо сайхныхаа хэрэгцээг хангах зорилгоор донорын цус сэлбүүлэх, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгуулах ажилбарыг хийлгүүлж болно.</p> <p>7.2. Донорын эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах, цус сэлбэхдээ 18 насанд хүрсэн реципиент бол өөрийнх нь, харин хүүхэд болон эрхийн бүрэн чадамжгүй иргэн бол эцэг, эх, хууль ёсны асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчийн зөвшөөрлийг тус тус бичгээр авсны үндсэн дээр гүйцэтгэнэ.</p> <p>/Энэ хэсэгт 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/</p> <p>7.3. Реципиент нь цус сэлбүүлэх, донорын эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах ажилбарын дараа амь нас нь аврагдах буюу эрүүл мэнд, гоо сайхан нь сайжрах найдвартай болохыг зохих шалгуурыг баримтлан мэргэжлийн эмч нарын комиссын шийдвэрээр тогтооно. Мэргэжлийн эмч нарын комиссын бүрэлдэхүүн, ажиллах журмыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага батална.</p> <p>/Энэ хэсэгт 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/</p>	<p>16 дугаар зүйл.Реципиентэд тавигдах шаардлага</p> <p>16.1.Үндэс, угсаа, хэл, арьсны өнгө, хүйс, нийгмийн гарал, байдал, хөрөнгө чинээ, эрхэлсэн ажил, албан тушаал, шашин шүтлэг, үзэл бодол, боловсрол харгалзахгүйгээр иргэн эрүүл мэндээ сайжруулах, амь насаа аврах зорилгоор донорын цус, цусан бүтээгдэхүүн сэлбүүлэх, эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгуулах ажилбарыг хийлгүүлж болно.</p> <p>16.2.Донорын эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах, цус, цусан бүтээгдэхүүн сэлбэхдээ 18 насанд хүрсэн реципиент бол өөрийнх нь, харин хүүхэд болон эрхзүйн бүрэн чадамжгүй иргэн бол эцэг, эх, хууль ёсны асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчийн зөвшөөрлийг тус тус бичгээр авсны үндсэн дээр гүйцэтгэнэ.</p> <p>16.3.Реципиент нь цус сэлбүүлэх, донорын эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах ажилбарын дараа амь нас нь аврагдах буюу эрүүл мэнд нь сайжрах найдвартай болохыг зохих шалгуурыг баримтлан мэргэжлийн эмч нарын комиссын шийдвэрээр тогтооно. Мэргэжлийн эмч нарын комиссын бүрэлдэхүүн, ажиллах журмыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.</p>
<p>8 дугаар зүйл. Эрүүл мэндийн байгууллагын ажилтанд тавих шаардлага</p> <p>8.1.Донорын цус, цусан бүтээгдэхүүн сэлбэх ажилбарыг магадлан итгэмжлэл бүхий эрүүл мэндийн байгууллагад шаардлага хангасан нөхцөлд Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 25.3-т заасны дагуу мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл авсан их эмч гүйцэтгэнэ.</p> <p>/Энэ хэсгийг 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан/</p> <p>8.2. Цус, цусан бүтээгдэхүүн, шилжүүлэн суулгах эд, эрхтэн нь ашиг олох зорилгоор бэлтгэгдсэнийг холбогдох байгууллагаас нотолсон</p>	<p>17 дугаар зүйл.Эрүүл мэндийн ажилтанд тавигдах шаардлага</p> <p>17.1.Цус, цусан бүтээгдэхүүн сэлбэх, донорын эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах ажилбарыг мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл бүхий их эмч болон мэргэжлийн баг хариуцан гүйцэтгэнэ.</p> <p>17.2.Донор эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах ажилбар гүйцэтгэхэд оролцсон эмнэлгийн мэргэжилтэн нь үзүүлсэн үйлчилгээнийхээ төлөө донор болон реципиент тэдний ар гэрээс төлбөр, урамшуулал авахыг хориглоно.</p> <p>17.3.Эмч, эрүүл мэндийн ажилтан донор болон реципиентийн нууцыг хадгалж, донорын шинжилгээний явцад илэрсэн эмгэг өөрчлөлтийг зөвхөн өөрт нь мэдээлнэ.</p>

<p>тохиолдолд тэдгээрийг хэрэглэхийг хориглоно.</p> <p>8.3.Эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах ажилбар гүйцэтгэхэд оролцсон эмнэлгийн мэргэжилтэн, эрүүл мэндийн байгууллага нь үзүүлсэн үйлчилгээнийхээ төлбөрөөс давсан төлбөр, урамшуулал авахыг хориглоно.</p> <p>/Энэ хэсгийг 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан/</p> <p>8.4. Эмч, эрүүл мэндийн ажилтан нь донор болон реципиентийн эрүүл мэндийн нууцыг хадгалж, донорын шинжилгээний явцад илэрсэн эмгэг өөрчлөлтийг зөвхөн шинжлүүлэгчид мэдээлнэ.</p> <p>8.5. Реципиентэд тавих нөхцөл, шаардлага хангасан хүмүүсийг олон улсын шалгуур үзүүлэлтийн дагуу хүлээх жагсаалтанд авч, харилцан мэдээлэх ажлыг эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах мэргэжлийн баг, эрүүл мэндийн байгууллага хариуцна.</p> <p>/Энэ хэсэгт 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар өөрчлөлт оруулсан/</p>	
<p>ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ Донороос цус, эд, эрхтэн авах, шинжлэх, боловсруулах, хадгалах, тээвэрлэх, шилжүүлэн суулгах</p> <p>/Гуравдугаар бүлгийн гарчигт 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар нэмэлт оруулсан/</p> <p>9 дүгээр зүйл. Эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгахад тавих үндсэн шаардлага</p> <p>9.1.Донор, реципиент нарын эдийн тохироог үзэх, донороос авсан эд, эрхтэнг шинжлэх, шилжүүлэн суулгах ажилбарыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас тусгай зөвшөөрөл авсан, Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 22 дугаар зүйлд заасны дагуу магадлан итгэмжлэгдсэн эрүүл мэндийн байгууллагад шаардлага хангасан эмнэлгийн нөхцөлд мэргэжлийн баг гүйцэтгэнэ.</p> <p>9.2.Мэргэжлийн багийн бүрэлдэхүүн, ажиллах журмыг холбогдох эрүүл мэндийн байгууллагын удирдлагын саналыг үндэслэн эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.</p> <p>9.3.Шилжүүлэн суулгах эд, эрхтэнг амьгүй донороос авбал зохино. Хэрэв амьд донороос эд, эрхтэнг авах тохиолдолд эдийн тохироо нь нийцсэн ихрүүд, ах, дүү, ураг, төрлийн хүмүүс болон эд, эрхтнээ бэлэглэхийг хүссэн, тухайн эд, эрхтэн нь ямар нэг эмгэг өөрчлөлтгүй хүнийг сонгоно.</p> <p>9.4.Хүүхдээс ясны хэм, чөмөг, хүйн цуснаас бусад эд, эрхтэнг шилжүүлэн суулгах зориулалтаар авахыг хориглоно.</p> <p>/9 дүгээр зүйлийг 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар</p>	<p>ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ Донороос цус, эс, эд, эрхтэн авах, шинжлэх, боловсруулах, хадгалах, тээвэрлэх, шилжүүлэн суулгах, устгах</p> <p>18 дугаар зүйл. Хүний эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгахад тавих үндсэн шаардлага</p> <p>18.1.Донор, реципиент нарын эдийн тохироог үзэх, донороос авсан эс, эд, эрхтэнг шинжлэх, шилжүүлэн суулгах ажилбарыг эрүүл мэндийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагаас тусгай зөвшөөрөл авсан, магадлан итгэмжлэгдсэн эрүүл мэндийн байгууллагын мэргэжлийн баг гүйцэтгэнэ.</p> <p>18.2.Мэргэжлийн багийн бүрэлдэхүүн, ажиллах журмыг холбогдох эрүүл мэндийн байгууллагын саналыг үндэслэн эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.</p> <p>18.3.Шилжүүлэн суулгах эс, эд, эрхтэнг амьгүй донороос авбал зохино. Хэрэв амьд донороос эс, эд, эрхтэнг авах тохиолдолд эдийн тохироо нь нийцсэн ихрүүд, ах, дүү, ураг, төрлийн хүмүүс болон эс, эд, эрхтнээ өгөхийг зөвшөөрсөн, тухайн эс, эд, эрхтэн нь ямар нэг эмгэг өөрчлөлтгүй хүнийг сонгоно.</p> <p>18.4.Хүүхдээс ясны хэм, чөмөг, хүйн цуснаас бусад эс, эд, эрхтэнг шилжүүлэн суулгах зориулалтаар авахыг хориглоно.</p> <p>18.5.Нэг донорын бэлгийн эсийг зөвхөн нэг удаагийн төрөлтөд ашиглахыг зөвшөөрнө.</p> <p>18.6.Эрүүл мэндийн шалтгаанаар өөрөө жирэмслэх, ураг тээх, хүүхэд төрүүлэх чадваргүй нь эмнэлгийн дүгнэлтээр тогтоогдсон эмэгтэйд</p>

<p>өөрчлөн найруулсан/</p>	<p>тээгч эхээр дамжуулан хүүхэдтэй болохыг зөвшөөрнө. 18.7.Үр хөврөлийг эцэг, эхээс нь бусад хүмүүст ашиглахыг хориглоно. 18.8.Донор бэлгийн эс ашиглах, хүний үр хөврөлийг шилжүүлэн суулгах, тээгч эхэд үзүүлэх тусламж, үйлчилгээний журам, талуудын хооронд байгуулах гэрээний загварыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.</p>
<p>10 дугаар зүйл. Амьд донороос эд, эрхтэн авах 10.1. Сэтгэцийн хувьд эрүүл, 18 насанд хүрсэн, шаардлагатай шинжилгээ хийлгэсэн, эд, эрхтнээ өгөх зөвшөөрлөө бичгээр өгсөн донорын эрүүл мэндэд аюул учруулахгүйгээр эмнэлгийн нөхцөлд түүний эд, эрхтэнг авна. 10.2. Хүүхдээс ясны хэм, чөмөг, хүйн цус авахдаа 14 хүртэлх настай бол эцэг, эх болон асран хамгаалагчийн, 14-өөс дээш настай бол өөрийн болон эцэг, эх, харгалзан дэмжигчийн бичгээр гаргасан зөвшөөрлийг тус тус авна.</p>	<p>14 дүгээр зүйл. Амьд донороос эс, эд, эрхтэн авах 14.1.Энэ хуулийн 12.1-д заасан нөхцөлийг хангасан сэтгэцийн хувьд эрүүл, 25 насанд хүрсэн эс, эд, эрхтнээ өгөх зөвшөөрлөө бичгээр гаргасан донороос түүний эрүүл мэндэд аюул учруулахгүйгээр эмнэлгийн нөхцөлд эс, эд, эрхтэнг авна. 14.2.Хүүхдээс ясны хэм, чөмөг, хүйн цус авахдаа 14 хүртэлх настай бол эцэг, эх болон асран хамгаалагчийн, 14-өөс дээш настай бол өөрийн болон эцэг, эх, харгалзан дэмжигч, асран хамгаалагчийн бичгээр гаргасан зөвшөөрлийг урьдчилан авсан байна.</p>
<p>11 дүгээр зүйл. Амьгүй донороос эд, эрхтэн авах 11.1. Амьгүй донор болохыг тархины үхлийн эмнэлзүйн шалгуурыг тодорхойлсон Монгол Улсын стандартыг баримтлан мэргэжлийн эмч нарын комисс тогтооно. /Энэ хэсэгт 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар нэмэлт оруулсан/ 11.2. Тархины үхлийн эмнэлзүйн шалгуурыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага тогтооно. 11.3. Амьгүй донороос эд, эрхтэн авахдаа нас барагчийн өөрийн гэрээслэл, эсхүл түүний төрөл, садангийн зөвшөөрлийг бичгээр авах буюу шаардлагатай бол хуулийн байгууллагын зөвшөөрлийг үндэслэнэ. 11.4. Амьгүй донороос эд, эрхтэн авахдаа зарим эрхтэн, эсхүл эрхтнүүдийн ажиллагааг зохиомлоор хэвийн байлгаж болно. 11.5. Донорын эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах ажилбарт оролцож байгаа буюу реципиентийг эмчилж байгаа эмч нь энэ хуулийн 11.1-д заасан мэргэжлийн эмч нарын комиссын бүрэлдэхүүнд орохыг хориглоно. 11.6. /Энэ хэсгийг 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар хүчингүй болсонд тооцсон/ 11.7. Амьгүй донороос эд, эрхтэн авсны дараа донорын гадаад байдлыг анхны янзанд нь оруулахыг эд, эрхтэн авсан эрүүл мэндийн байгууллага хариуцна.</p>	<p>15 дугаар зүйл. Амьгүй донороос эс, эд, эрхтэн авах 15.1.Тархины үхлийг тодорхойлох Монгол Улсын стандартын дагуу амьгүй донор болохыг энэ хуулийн 10.1.2-т заасан комисс тогтооно. 15.2.Тархины үхлийн эмнэлзүйн шалгуурыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална. 15.3.Амьгүй донороос эс, эд, эрхтэн авахдаа нас барагчийн гэрээслэл, түүний төрсөн эцэг, эх, эхнэр, нөхөр, гэр бүлийн насанд хүрсэн гишүүний зөвшөөрлийг бичгээр авна. 15.4.Энэ хуулийн 15.3-т заасан зөвшөөрлийг авах боломжгүй тохиолдолд хуулийн байгууллагаас зөвшөөрлийг авч болно. 15.5.Амьгүй донороос эс, эд, эрхтэн авахдаа зүрхний үйл ажиллагааг зохиомлоор хэвийн удирдана. 15.6.Донорын эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах ажилбарт оролцож байгаа буюу реципиентийг эмчилж байгаа эмч нь энэ хуулийн 10.1.2-т заасан комиссын бүрэлдэхүүнд орохыг хориглоно.</p>
<p>12 дугаар зүйл. Донорын цус, эд, эрхтэнг эмчилгээний</p>	<p>19 дүгээр зүйл. Донорын цус, эс, эд, эрхтэнг эмчилгээний</p>

<p>зориулалтаар авах, боловсруулах, хадгалах, тээвэрлэх, шилжүүлэн суулгах</p> <p>12.1. Донороос цус, эд, эрхтэн авах, шинжлэх, боловсруулах, хадгалах, тээвэрлэх, сэлбэх, шилжүүлэн суулгах нөхцөл, технологийн болон шаардлага хангахгүй цус, цусан бүтээгдэхүүн, эд эрхтэнг устгах журмыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага тогтооно. Энэ ажлыг Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 19.2-т заасны дагуу холбогдох зөвшөөрөл авсан эрүүл мэндийн байгууллага эрхэлнэ. /Энэ хэсэгт 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан/</p> <p>12.2.Тусгай зөвшөөрөл авсан, магадлан итгэмжлэгдсэн эрүүл мэндийн байгууллага нь донорын цус, цусан бүтээгдэхүүн, эд, эрхтэнг авч зохих журмын дагуу шинжлэх, хадгалах, тээвэрлэх бөгөөд энэ хуулийн 8.1, 9.1-д заасан этгээдэд захиалгаар нийлүүлнэ. /Энэ хэсгийг 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан/</p>	<p>зориулалтаар авах, шинжлэх, боловсруулах, хадгалах, тээвэрлэх, шилжүүлэн суулгах, устгах</p> <p>19.1.Донороос цус, эс, эд, эрхтэн авах, шинжлэх, боловсруулах, хадгалах, тээвэрлэх, сэлбэх, шилжүүлэн суулгах, устгах болон сургалтад хэрэглэх журмыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.</p> <p>19.2.Магадлан итгэмжлэгдсэн, тусгай зөвшөөрөл бүхий эрүүл мэндийн байгууллага нь цус, цусан бүтээгдэхүүн, донорын эс, эд, эрхтэнг зохих журмын дагуу авч шинжилж, хадгалан тээвэрлэнэ.</p>
<p>13 дугаар зүйл. Донорын цус, цусан бүтээгдэхүүн, эд, эрхтэнг улсын хилээр нэвтрүүлэх</p> <p>13.1.Ашиг олох зорилгоор цус, цусан бүтээгдэхүүн, эд, эрхтэн экспортолж, импортлохыг хориглоно. /Энэ хэсгийг 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан/</p> <p>13.2. Эд, эрхтэн бэлтгэж хадгалдаг олон улсын байгууллагатай байгуулсан Монгол Улсын гэрээ, хэлэлцээрийн дагуу зөвхөн эмчилгээний зориулалтаар баталгаажсан эд, эрхтэн экспортолж, импортолж болно.</p> <p>13.3. Донорын цус, цусан бүтээгдэхүүн, эд, эрхтэнг улсын хилээр нэвтрүүлэх журмыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь холбогдох бусад байгууллагатай хамтран тогтооно.</p>	<p>20 дугаар зүйл.Донорын цус, цусан бүтээгдэхүүн, эс, эд, эрхтэнг улсын хилээр нэвтрүүлэх</p> <p>20.1.Ашиг олох зорилгоор цус, цусан бүтээгдэхүүн, эс, эд, эрхтэн экспортолж, импортлохыг хориглоно.</p> <p>20.2.Олон улсын байгууллагатай байгуулсан Монгол Улсын гэрээ, хэлэлцээрийн дагуу зөвхөн эмчилгээний зориулалтаар баталгаажсан эд, эрхтэн экспортолж, импортолж болно.</p> <p>20.3.Донорын цус, цусан бүтээгдэхүүн, сорьц, эд, эрхтэнг улсын хилээр нэвтрүүлэх журмыг эрүүл мэндийн болон мэргэжлийн хяналтын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн хамтран батална.</p>
<p>ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ Донорын эгнээг өргөжүүлэх</p> <p>14 дүгээр зүйл. Донорын үйлсийг сурталчлах</p> <p>14.1. Донорын эгнээг өргөжүүлэхийн тулд донорын хөдөлгөөнийг сурталчлах ажлыг Монголын улаан загалмай нийгэмлэг нь төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгжтэй хамтран гүйцэтгэнэ.</p> <p>14.2. Бусдын эрүүл мэндийг сайжруулах, амь насыг аврахын төлөө иргэд сайн дураараа цус, эд, эрхтнээ өгөхийн ач холбогдол, донорын үйлсийг сурталчлах мэдээлэл сурталчилгааны ажлын зардлыг улсын болон орон нутгийн төсвөөс санхүүжүүлнэ.</p>	<p>ТАВДУГААР БҮЛЭГ</p> <p>Цусны донорын эгнээг өргөжүүлэх</p> <p>21 дүгээр зүйл.Цусны донорын үйлсийг сурталчлах, элсүүлэх</p> <p>21.1.Цусны донорын эгнээг өргөжүүлэх зорилгоор донорын хөдөлгөөнийг сурталчлах, элсүүлэх ажлыг Монголын улаан загалмайн нийгэмлэг нь төрийн болон төрийн бус, аж ахуйн нэгж, байгууллагатай хамтран гүйцэтгэнэ.</p> <p>21.2.Төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, албан тушаалтан, иргэн нь донорын эгнээг өргөжүүлэх үйл ажиллагаа,</p>

<p>/Энэ хэсэгт 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар нэмэлт оруулсан/</p> <p>14.3.Төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, албан тушаалтан, иргэн нь донорын эгнээг өргөжүүлэх үйл ажиллагаа, донорын үйлсийг сурталчлах, тэдгээрт зориулсан сургалт явуулахад дэмжлэг үзүүлнэ.</p> <p>/Энэ хэсгийг 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар нэмсэн/</p>	<p>донорын үйлсийг сурталчлах, тэдгээрт зориулсан сургалт явуулахад цусны асуудал хариуцсан байгууллагад дэмжлэг үзүүлнэ.</p>
<p>15 дугаар зүйл. Донорын үйлсэд идэвхтэй оролцсон иргэн, байгууллагыг урамшуулах</p> <p>15.1.Хүмүүнлэг, энэрэнгүй сэтгэлээр донорын үйлсэд идэвхтэй оролцсон донорт эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг хөнгөлөлттэй үзүүлэх, жилд нэг удаа эрүүл мэндийн үзлэгт үнэ төлбөргүй хамруулах журмыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн, цусаа 35-аас дээш удаа өгсөн цусны донор хүнийг жилд нэг удаа үнэ төлбөргүйгээр сувилуулах журмыг нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн тус тус батална.</p> <p>/Энэ хэсгийг 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан/</p> <p>15.2.Энэ заалт Ахмад настны нийгмийн хамгааллын тухай хуулийн 5.1.4-т заасан цусны донорт хамаарахгүй.</p> <p>/Энэ хэсгийг 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулсан/</p> <p>15.3.Донорыг урамшуулах, алдагдсан эрч хүчийг нөхөн сэргээх үүднээс байгууллага, хамт олон, хувь хүн эд материал, санхүүгийн болон сэтгэл зүйн тусламж үзүүлж болно.</p> <p>/Энэ хэсгийн дугаарыг 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар 15.2 байсныг 15.3 болгож өөрчлөлт оруулсан/</p>	<p>22 дугаар зүйл.Донорын үйлсэд идэвхтэй оролцсон иргэн, байгууллагыг алдаршуулах, урамшуулах</p> <p>22.1.Цусны байнгын донорт эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээг хөнгөлөлттэй үзүүлэх, жилд нэг удаа эрүүл мэндийн үзлэгт үнэ төлбөргүй хамруулах журмыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн, цусаа 35-аас дээш удаа өгсөн цусны донорыг жилд нэг удаа үнэ төлбөргүйгээр магадлан итгэмжлэгдсэн дотоодын рашаан сувилалд сувилуулах журмыг хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн тус тус батална.</p> <p>22.2.Цусны донорыг алдаршуулах, урамшуулах, алдагдсан эрч хүчийг нөхөн сэргээх зорилгоор эд материал, санхүү, сэтгэл зүйн тусламж үзүүлж болох бөгөөд төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас шагнаж урамшуулж болно.</p> <p>22.3.Цус сэлбэлтийн асуудал хариуцсан эрүүл мэндийн байгууллага нь цусны донорын бүртгэл мэдээлэлийн санг ажиллуулах бөгөөд энэ хуулийн 23.1-д заасан мэдээллийг холбогдох байгууллагад жил бүр хүргүүлнэ.</p>
<p>ТАВДУГААР БҮЛЭГ Бусад зүйл</p> <p>16 дугаар зүйл. Санхүүжилт</p> <p>16.1. Донороос цус, цусан бүтээгдэхүүн, эд, эрхтэнг эмчилгээний зориулалтаар авах, шинжлэх, боловсруулах, хадгалах, тээвэрлэх, тохирсон донор хайх үйл ажиллагааны зардлыг төр хариуцна.</p> <p>/Энэ хэсэгт 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар нэмэлт оруулсан/</p> <p>16.2. Донорын цус, цусан бүтээгдэхүүний боловсруулалт болон аюулгүйн баталгааг хангах арга хэмжээний зардал, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах ажилбарын үйлчилгээний үнийн жишгийг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага холбогдох бусад албадтай хамтран тогтооно.</p>	<p>11 дугаар зүйл.Санхүүжилтийн тогтолцоо</p> <p>11.1.Цусны донорын үйлсийг сурталчлах, элсүүлэх, цус авах, шинжлэх, цус, цусан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, хадгалах, тээвэрлэх үйл ажиллагааны санхүүжилт нь улсын болон орон нутгийн төсөв, аж ахуйн нэгж, байгууллага, хамт олон, иргэний хандив, хууль тогтоомжоор хориглоогүй бусад эх үүсвэрээс бүрдэнэ.</p> <p>11.2.Донорын эс, эд, эрхтэнг эмчилгээний зориулалтаар авах, шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагааны санхүүжилт нь улсын төсөв, эрүүл мэндийн даатгалын сан, реципиентийн төлөх төлбөр, засгийн газрын тусгай сан, аж ахуйн нэгж, байгууллага, хамт олон, иргэний хандив, хууль тогтоомжоор хориглоогүй бусад эх үүсвэрээс бүрдэнэ.</p> <p>11.3.Донорын цус, цусан бүтээгдэхүүн болон донорын эс, эд, эрхтэн</p>

	шилжүүлэн суулгах тусламж, үйлчилгээний үнийн жишгийг эрүүл мэндийн болон санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд хамтран батална.
<p>17 дугаар зүйл. Донорын үйлчилгээний хяналт 17.1. Донороос цус, эд, эрхтэнг авах, шинжлэх, боловсруулах, хадгалах, тээвэрлэх, шилжүүлэн суулгахтай холбогдсон хууль тогтоомж, эрх бүхий байгууллагаас баталсан журмын хэрэгжилтэд эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас зөвшөөрөгдсөн мэргэжлийн байгууллага болон мэргэжлийн хяналтын алба нар хяналт тавина. /Энэ хэсэгт 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан/</p>	<p align="center">ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ Бусад зүйл 23 дүгээр зүйл.Хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавих 23.1.Донороос цус, эс, эд, эрхтэнг авах, шинжлэх, боловсруулах, хадгалах, тээвэрлэх, шилжүүлэн суулгахтай холбогдсон хууль тогтоомж, эрх бүхий байгууллагаас баталсан журмын хэрэгжилтэд эрүүл мэндийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага, мэргэжлийн хяналтын байгууллага хяналт тавина.</p>
<p>17¹ дүгээр зүйл. Гамшгийн үед шаардагдах цус, цусан бүтээгдэхүүний нөөцийг бүрдүүлэх 17¹.1.Гамшгийн үед цус, цусан бүтээгдэхүүн, тэдгээрийг орлох бэлдмэлээр найдвартай хангах, нөөцийг бүрдүүлэх, бэлэн байдлыг хангах асуудлыг Засгийн газар хариуцна. 17¹.2.Гамшгийн үед шаардагдах цус, цусан бүтээгдэхүүний нөөцийг бүрдүүлэхдээ төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэн хамтран ажиллана. /171 дүгээр зүйлийг 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар нэмсэн/</p>	<p>24 дүгээр зүйл.Гамшгийн үед шаардагдах цус, цусан бүтээгдэхүүний нөөцийг бүрдүүлэх 24.1.Гамшгийн үед цус, цусан бүтээгдэхүүн, тэдгээрийг орлох бэлдмэлээр найдвартай хангах, нөөцийг бүрдүүлэх, нөхөн хангалт хийх, бэлэн байдлыг хангах асуудлыг Засгийн газар хариуцна. 24.2.Гамшгийн үед шаардагдах цус, цусан бүтээгдэхүүний нөөцийг бүрдүүлэхдээ төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэн хамтран ажиллана.</p>
<p>18 дугаар зүйл. Донорын тухай хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага 18.1.Донорын тухай хууль тогтоомж зөрчсөн гэм буруутай этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол хууль тогтоомжоор тусгайлан эрх олгогдсон улсын байцаагч, шүүгч зөрчлийн шинж байдлыг харгалзан дор дурдсан захиргааны шийтгэл ногдуулна: 18.1.1.энэ хуулийн 8.4-т заасныг зөрчсөн албан тушаалтныг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг хоёр дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох; 18.1.2.энэ хуулийн 4.1, 4.4.1-д заасныг зөрчсөн иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг дөрвөөс тав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, албан тушаалтныг таваас зургаа дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 10-15 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр тус тус торгох; 18.1.3.энэ хуулийн 10.1, 10.2-т заасныг зөрчсөн албан тушаалтныг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 10-25 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, аж ахуйн нэгж,</p>	

<p>байгууллагыг 25-50 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр тус тус торгох;</p> <p>18.1.4.энэ хуулийн 8.1-д заасныг зөрчсөн албан тушаалтныг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 10-20 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 30-50 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, энэ хуулийн 13.1-д заасныг зөрчсөн иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, албан тушаалтныг 10-25 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 25-50 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр тус тус торгох;</p> <p>18.1.5.энэ хуулийн 7.2, 9.1, 11.3, 11.5, 11.7-д заасныг зөрчсөн албан тушаалтныг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 25 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 50 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр тус тус торгох;</p> <p>18.1.6.энэ хуулийн 4.3-т заасныг зөрчсөн иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, албан тушаалтныг 10 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 20 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, энэ хуулийн 8.2, 8.3-ыг зөрчсөн албан тушаалтныг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 25 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 50 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр тус тус торгох;</p> <p>18.1.7.энэ хуулийн 17¹.2-т заасныг зөрчсөн бол албан тушаалтныг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 5-10 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох.</p> <p>18.2.Иргэний эрүүл мэндэд учруулсан гэм хорын хохирлыг Иргэний хууль, Иргэний эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуулийн холбогдох заалтын дагуу гэм буруутай этгээд нөхөн төлнө.</p> <p>/18 дугаар зүйлийг 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны хуулиар өөрчлөн найруулсан/</p>	
<p>18 дугаар зүйл.Хууль зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага</p> <p>18.1.Энэ хуулийг зөрчсөн албан тушаалтны үйлдэл нь гэмт хэргийн шинжгүй бол Төрийн албаны тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.</p> <p>18.2.Энэ хуулийг зөрчсөн хүн, хуулийн этгээдэд Эрүүгийн хууль, эсхүл Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.</p>	<p>25 дугаар зүйл.Хууль зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага</p> <p>25.1.Энэ хуулийг зөрчсөн албан тушаалтны үйлдэл нь гэмт хэргийн шинжгүй бол Төрийн албаны тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.</p> <p>25.2.Энэ хуулийг зөрчсөн хүн, хуулийн этгээдэд Эрүүгийн хууль, эсхүл Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.</p>

[/Энэ зүйлийг 2015 оны 12 дугаар сарын 04-ний өдрийн хуулиар өөрчлөн найруулахаар заасан бөгөөд үүнийг 2017 оны 7 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө/](#)

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Р.ГОНЧИГДОРЖ

26 дугаар зүйл.Хууль хүчин төгөлдөр болох

26.1.Энэ хуулийг батлагдсан өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

ГАРЫН ҮСЭГ